

नेबियु सन्देश

NeBEU SANDESH

ISSN 2990-7853
(Online)

ISSN 2990-7845
(Print)

HALF-YEARLY SERIES

वर्ष - ९ । अङ्क - २ । पूर्णङ्क - १५ । २०८१ कार्तिक । मूल्य रु. १००

nebeu.org.np

युनियनद्वारा शाखा भ्रमण तथा संगठन विस्तार

नेपाल बैंक कर्मचारी युनियनको सांगठनिक संरचना विस्तार एवम् कर्मचारी वर्गको गुनासो सुनुवाई, पृष्ठपोषण ग्रहण तथा समस्या समाधान उन्मुख उपायको खोजी गर्दै कर्मचारीहरूको कामप्रतिको उत्प्रेरणा बढाउन गण्डकी प्रदेश तथा लुम्बिनी प्रदेश कार्यालय अन्तर्गतका शाखाहरूको भ्रमण कार्य युनियनका वरिष्ठ उपाध्यक्ष श्री सुरेन्द्र श्रेष्ठ, उपाध्यक्ष श्री लोकनाथ ढकाल, महासचिव श्री भोलानाथ पौडेल तथा सदस्य श्री टिका बहादुर वि. क. सहितको चार सदस्यीय टोलीद्वारा मिति २०८१/०७/०४ देखि मिति २०८१/०७/१४ सम्म सु-सम्पन्न भएको छ। यहि क्रममा युनियनका सदस्य श्री आरती राजभण्डारीको अध्यक्षता युनियनको गण्डकी प्रदेश समिति चयन भएको छ। यसमा श्री नविता सुवेदी पौडेल सचिव र श्री विकास काफ्ले कोषाध्यक्षमा रहनु भएको छ। श्री कल्पना पन्थी कास्की जिल्ला अध्यक्षमा, श्री हेमा कुमारी थापा गोदार स्याङ्जा जिल्ला अध्यक्षमा, श्री रेविन्द्र कुमार रोकाया तनहुँ जिल्ला अध्यक्षमा तथा श्री करण कुमार खौशिया नवलपुर जिल्ला अध्यक्षमा चयन हुनु भएको छ। त्यस्तै, युनियनको

» pg. 2

The Use of Artificial Intelligence and Machine Learning in the Nepalese Financial Sector

Prof. Tara Prasad Bhusal, PhD
Central Department of Economics
Tribhuvan University

Abstract

The integration of Artificial Intelligence (AI) and Machine Learning (ML) in the Nepalese financial sector is a transformative development that offers numerous opportunities to enhance financial inclusion, optimize decision-making, and improve operational efficiency. However, its adoption faces challenges such as data quality, regulatory frameworks, and the need for skilled professionals. This paper investigates the current use, potential, and barriers to the application of AI and ML in Nepal's financial landscape. Through a combination of qualitative and quantitative approaches, including interviews with industry experts and case studies, this study evaluates the implications of AI/ML on banking, microfinance, insurance, and other financial services. The research highlights both the promising benefits and the obstacles that need to be addressed to fully leverage AI/ML in enhancing financial services and achieving sustainable growth in the Nepalese economy.

SCAN
TO
READ
MORE

DEWA TRADERS
We Guarantee for Quality

Tiles, Marble, Granite, Parquetting, Sanitary & Pipe Fittings

📍 Jadibuti, Pepsicola Road, Kathmandu, Nepal
☎ +977 9849668970, 9808599481
✉ rajesh.gpt088@gmail.com

Pro. Rajesh Gupta
Civil Engineer (IOE, Pulchok Campus)

We Deal In:

- ★ Tiles (Branded & Non-Branded)
- ★ Marbles & Granites
- ★ Sanitary Items (Branded & Non-Branded)
- ★ Pipe Fittings (All Nepali Brands)
- ★ Parquetting (Branded & Non-Branded)

SOMANY

hindware

Marvel

नेपाल बैंक कर्मचारी युनियनको भूमिकामा

स्पष्टता

ट्रेड युनियन ऐन, २०४९ को प्रस्तावनामा व्यावसायिक तथा पेशागत हकहित संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न ट्रेड युनियनको आवश्यकतालाई महशुस गरिएको छ। सोही ऐनको दफा ३ अनुसार पेशागत हकहित संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न दर्ता भएको प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड युनियनको ऐन निर्दिष्ट उद्देश्यहरू कार्यवातावरणमा सुधार गरी आर्थिक र सामाजिक समुन्नतिको लागि कार्यरत रहनु, उत्पादकत्व वृद्धि गरी प्रतिष्ठानको विकासमा सहयोग गर्नुका साथै कर्मचारीहरूलाई कर्तव्यनिष्ठ र अनुशासित बनाउदै सुमधुर सम्बन्ध निर्माणमा सहयोग गर्ने भनि ऐनको दफा ९ उपदफा १ ले स्पष्ट गरेको कारणतः नेपाल बैंकमा क्रियाशील सबै ट्रेड युनियनका उद्देश्यहरू साफा नै हुन्। त्यसैले, कर्मचारी सुरुवा तथा तालिममा हुने विभेद, स्वेच्छाचारिता, विषयपरक निर्णयहरूलाई सम्बोधन गर्न सुरुवा र तालिम कार्यविधिहरू अविम्व लागु गर्नु पर्दछ भन्ने विषय उठान गरिरहेका छौं। सुरुवा नीतिमा प्रथमतः कर्मचारीको माग वा चाहना अनुरूप गर्ने र सो हुन नसकेको खण्डमा विविध मापदण्डको आधारमा सुरुवा गर्ने व्यवस्था लागु गर्नु पर्दछ र सुरुवा गर्नु पर्ने परिस्थितिलाई ब्यद चयतवत्प्यल मार्फत सम्बोधन गरी उत्तराधिकारी निर्माण र सुशासन कायम गरिनु पर्दछ भन्ने हाम्रो मान्यता रहदै आएको छ। त्यसैगरी, तालिम कार्यविधिमा बैंकको उद्देश्य प्राप्तमा सहयोग मिल्ने, कर्मचारीको कार्यक्षमतामा वृद्धि ल्याउने कार्यक्रमहरूमा जोड दिदै वैदेशिक तालिम, तालिम मात्र नभएर एक उत्प्रेरणाको माध्यम नै भएकोले सबै लाई समान अवसर श्रृजना हुने र अति-उत्तम कार्यसम्पादन गर्ने कर्मचारीहरूलाई पुरस्कार स्वरूप वैदेशिक तालिम प्रदान गरिनु पर्ने व्यवस्थाको लागि आवाज उठाईरहेका छौं। यसरी कर्मचारी हित र असल कार्यवातावरणको श्रृजनामा मात्र नभई समग्र बैंक विकासमा सहयोग मिल्ने, उत्पादकत्वमा अभिवृद्धि ल्याउने, बैंक व्यवस्थापनलाई योजना तथा कार्यक्रम निर्माण देखि कार्यान्वयनमा विरोधमात्र नभई सहयोग पनि गर्नु पर्दछ भन्ने मन्यता हामी राख्छौं। त्यसैले, हामी business process re-engineering को कुरा गरिरहेका हुन्छौं, भावना र साहनुभूति प्राप्त गर्ने अल्पकालिन मुद्दामा भन्दा पनि बैंक तथा कर्मचारी दुवै लाई दीर्घकालीन फाइदा पुग्ने upgrade, degrade, rightsizing र right organizational structure को विषयहरू बढी सन्दर्भिक ठानेका छौं।

साथै, नेपाल बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०७९ को विनियम १२३ अनुसार राजनीतिक गतिविधिमा रोक लगाएको कारण बैंकमा कार्यरत सबै कर्मचारीहरू गैरराजनैतिक प्राणी हुन्। हामी सबै कर्मचारीहरू यही सेवा र सर्तहरूलाई आत्मसात गरेर रोजगारीमा अनुबन्ध भएका हौं। तसर्थ, पार्टीको भण्डा र नेताका तस्वर राखी दलीय राजनीति गर्दा बैंकप्रति बेइमानी हुने तथा कर्मचारी सेवा विनियमावलीको मर्म लतितन पुग्ने भएकोले नितान्त गैरराजनैतिक चरित्र प्रदर्शन गर्दै राजनैतिक आस्था भन्दापनि कर्मचारी र बैंकको एजेण्डाहरूमा केन्द्रीत हुँदै ट्रेड युनियनको धर्म र कर्मलाई निभाउने भरपुर प्रयास हामीबाट हुँदै आएको छ। सोही सन्दर्भमा, ऐन निर्दिष्ट ट्रेड युनियनको उद्देश्यहरूको सेरोफेरोमा रहेर नेपाल बैंक कर्मचारी युनियनले समय-समयमा समग्र कर्मचारीलाई हितहुने विषयहरूमा बैंक संचालक र व्यवस्थापनलाई ध्यानाकर्षण गर्ने, सम्बन्धित पक्षलाई पृष्ठपोषण गर्ने, बैंक व्यवस्थापनलाई उत्पादकत्व वृद्धि तथा समग्र बैंक विकासको सन्दर्भमा सुझावहरू प्रदान गर्ने र कमजोर संस्थागत सुशासन प्रति खरो आवाज उठाउदै आएका छौं। तथापी, केही स्वार्थ सिद्धिमा लिप्त व्यक्ति तथा समुहले हामीलाई व्यक्ति केन्द्रीत र परिचालित भएको भन्ने आरोप पनि सुन्नमा आएको छ। यस सन्दर्भमा हाम्रो धारणा केहो भन्ने, हामी सहि र गलत छुट्याउने नसक्ने विवेकशून्य प्राणी पनि होईनौं। कसैको ईशारामा चल्ने कठपुतली पनि होईनौं। सत्यता यो होकी हामी सहिलाई सहि र गलतलाई गलत भन्न सक्छौं, विधि, प्रकृया र सुशासनको कुरामा अडिग रहेका छौं, कानुनी राज्यमा कानुन भन्दामाथि कोही नहुने कुरामा विश्वास राख्ने गर्दछौं र बैंकको सर्वाङ्गीण प्रगतिको चाहना राखी गलत पदाधिकारी र प्रवृत्ति दुवै विरुद्ध लागि परिरेका छौं। यसै सन्दर्भमा शुभेच्छुक कर्मचारी साथीहरूबाट प्राप्त सुचना, तथ्याङ्क, जानकारी तथा प्रमाणहरूलाई प्रसोधन/फिल्टर गरी विशुद्ध जानकारीहरूलाई मात्र ग्रहण गर्दै आएका छौं। यसर्थ, हामी न त व्यवस्थापनको युनियन हौं, न त कसैबाट परिचालित नै छौं। हामी त ट्रेड युनियन ऐन, २०४९ को दफा ८ को उपदफा १ ले परिकल्पना गरेको जस्तै अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित र संगठित संस्था हौं भन्ने तथ्य सम्पूर्ण न्यायप्रेमी तथा बैंक बफादार कर्मचारीहरूले बुझ्न अत्यन्त जरुरी छ।

लुम्बिनी प्रदेश अध्यक्षमा श्री नविन भट्टराई र सचिवमा श्री इन्द्रमणी न्यौपाने चयन हुनु भएको छ भने श्री शैलेन्द्र बराई कपिलवस्तु जिल्ला अध्यक्षमा चयन हुनु भएको छ।

नेपाल बैंक कर्मचारी युनियनको अन्य गतिविधिहरू

बैङ्क कार्य प्रणाली विकास, समृद्धि तथा समग्र कर्मचारीहरूको गुनासो र सवालको विषयमा बैंकका संचालक समितिका अध्यक्ष एवम् अन्य संचालकहरू तथा प्रमूख कार्यकारी अधिकृत एवम् व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीसँग समय-समयमा छलफल गर्दै गुनासो समाधान, संस्थागत सुशासन र युनियनले राखेको मागहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक सूझावसगै दवाव सिर्जना जारी राखेको छ।

नेपाल बैंक कर्मचारी युनियनले नेपाल बैंक लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत समक्ष मिति २०८१/०५/१७ मा बैंकलाई अत्यावश्यक रहेको Core Banking System खरिद प्रकृत्यालाई प्रतिस्पर्धी बजार मुल्यमा खरिद गरी तत्काल लागु गर्ने प्रकृत्या यथाशिघ्र अगाडि बढाउन एवं बैंकको कार्यप्रणाली तथा सेवालालाई डिजिटल माध्यमबाट प्रभावकारी रूपमा प्रवाह गर्न, प्राविधिक क्षमतामा स्तरोन्नती गर्न, र साईवर अपराधबाट बैंकलाई सुरक्षित र खन तथा सञ्चालक समितिका अध्यक्ष समक्ष मिति २०८१/०२/०८ मा बैंकको सवारी साधन बैंकको हित र काममा भन्दा पनि व्यक्तितगत प्रयोजनको लागि बढी दुरुपयोग गरेको एवम् मिति २०८१/०८/२३ मा बैंकको सर्वाङ्गीण पक्षको दिगो विकास र प्रभावकारीताको सवालमा ध्यानाकर्षण पेश गर्दै बैंकमा संस्थागत सुशासन कायम गर्नका लागि आवश्यक कदम चालनका लागि हार्दिक अपील गरेको छ।

नेपाल बैंक कर्मचारी युनियनको नियमित अर्धवार्षिक प्रकाशन नेवियु सन्देश वर्ष-९, अङ्क-१, पूर्णाङ्क-१४, २०८१ वैशाख अङ्क विविध लेख रचना समेटी प्रकाशन गरिएको छ। लेखक वर्गको अपेक्षा बमोजिम नेपाल नेशनल लाईब्रेरीबाट ISSN 2990-7845 (PRINT) / 2990-7853 (ONLINE) प्राप्त गरी स्तरीय र परिष्कृत लेखहरू सार्वजनिक गर्दै पाठकसामु प्रस्तुत गर्ने कामलाई निरन्तरता दिईएको छ।

नेपाल बैंक कर्मचारी युनियनको भावी कार्यदिशा

नेपाल बैंक कर्मचारी युनियन आफ्नो स्थापना कालदेखि नै बैंकको समृद्धि र ख्याति तथा कर्मचारीको समग्र पेशागत हक-हित अभिवृद्धिसँगै वृत्ति विकास गर्ने गराउने कार्यमा क्रियाशील रहदै आएको छ। सोहि अनुरूप, आगामी दिनमा पनि बैंकमा समग्र संस्थागत सुशासन सहितको प्रगति र दिगो विकास तथा सम्पूर्ण कर्मचारीको सर्वाङ्गीण विकास गर्ने गराउने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाउने गरी कार्यदिशा उन्मुख रहनेछ। साथ-साथै नेपाल बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०७९ दुई वर्ष भन्दा बढि समय भैसक्दा सम्म कानुनी तथा व्यवहारीक पक्षबाट देखिएका त्रुटिहरू, कमीकमजोरीहरू, तथा थप आवश्यक व्यवस्थाहरू समावेश हुन नसकेको कारण विनियम संसोधनलाई जोड दिने, पछिल्लो समयमा देखिएको सुरुवा सम्बन्धि विवाद र कर्मचारी असन्तुष्टिलाई सम्बोधन गर्न सुरुवा कार्यविधि निर्माण तथा कार्यान्वयनमा जोड दिने, र स्वदेशी तथा विदेशी तालिमलाई प्रभावकारी र न्यायोचित बनाउन तालिम कार्यविधि निर्माणमा जोडबल गर्ने भावी कार्यदिशाका साथ अघि बढ्नु पर्ने आवश्यकता नेपाल बैंक कर्मचारी युनियनले गरेको छ।

Donate Us

We Accept

fone pay

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट अनुमति प्राप्त

NEPAL BANK EMPLOYEES UNION

Terminal : 2222380012481580

Bank Branch : KTM B.O

1 Open your Fonepay Member Mobile Banking App / Digital Wallet / Unionpay

2 Scan this code, confirm the payment details and make quick payment

नेपाल बैंक लिमिटेड
NEPAL BANK LIMITED

Phone no : 4247999
ext 320/347
Email : payment@nbl.com.np

ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्त र बैकिङ प्रणाली

चन्द्र प्रसाद तिमिल्सेना
उप-प्रबन्धक
राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि.

विषय प्रवेश

वस्तु तथा सेवाको निश्चित मूल्य चुकाई उपभोग गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकाय नै ग्राहक हुन। जसलाई वस्तु तथा सेवाको ग्रहणकर्ताको रूपमा लिने गरिन्छ। व्यवसाय संचालनको मुख्य पात्र वा आधारको रूपमा ग्राहकलाई लिन सकिन्छ। जसले वस्तु तथा सेवाबाट प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष लाभ लिई रहेको हुन्छ। कूनै पनि वस्तु तथा सेवाको निर्माण, वितरण एवम् गुणस्तरका सम्बन्धमा ग्राहकको पृष्ठपोषणको अनिवार्यता रहने भएकाले से वा प्रदायकले वस्तु तथा सेवाको ग्रहणकर्तालाई दिनुपर्ने न्युनतम स्तरका आधारभूत कुराको सुनिश्चितता हुनुपर्ने कुरा नै ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तहरू हुन्। ग्राहकको हितका विषयमा विश्वव्यापी रूपमा अवलम्बन गरिएका सिद्धान्त, मानक र मान्यताको स्वरूपलाई समेत ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तको रूपमा बुझ्न सकिन्छ। निष्पक्ष से वा प्रवाह र प्राप्तिको सुनिश्चितता, अन्तर्राष्ट्रिय कानून, नीति, नियम, र नियामक निकायको निर्देशन बमोजिमका वस्तु तथा सेवाको स्तर, सहज, सरल र प्रभावकारी रूपले आर्थिक तथा भौतिक पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने र वस्तु तथा सेवाको प्रभावको पूर्ण रूपमा जिम्मा लिनुपर्ने कुराको आधारको रूपमा ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तलाई लिन सकिन्छ। ग्राहकको अधिकारको सुनिश्चितताको लागि वित्तीय कारोबारमा ग्राहक प्रतिको समान व्यवहार, पारदर्शी सेवा प्रवाह र न्यायोचित सेवालालाई नै ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तको रूपमा बुझ्ने गरिन्छ।

ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तहरू

निष्पक्ष र पारदर्शी सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता, वस्तु तथा सेवाको समान मूल्य निर्धारण, सरल, सहज र प्रभावकारी वस्तु तथा सेवा, प्रभावकारी सूचना प्रवाह, गोपनीयता, सुरक्षा, ग्राहक सम्बन्ध व्यवस्थापन, कानून सम्मत वस्तु तथा सेवा प्रवाह, आधुनिक र सरल प्रविधिको प्रयोग, उपभोक्ताको स्वास्थ्य, वातावरणीय प्रभाव एवम् व्यावसायिक नैतिकताका विषय समेटिएका देहाय बमोजिमका सिद्धान्तहरू ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तहरू हुन्।

पारदर्शिताको सिद्धान्त

पारदर्शिता ग्राहक संरक्षणको आधारभूत सिद्धान्तको रूपमा रहेको हुन्छ। ग्राहकलाई प्रदान गर्ने वस्तु तथा सेवाको मूल्य, प्रकार, सेवा प्राप्तमा लाग्ने अवधि, जिम्मेवार व्यक्ति, उपभोगको तरिका आदिका बारेमा स्पष्टता र हनुपर्ने अवधारणा नै पारदर्शिताको सिद्धान्त हो।

व्यवसायिक नैतिकताको सिद्धान्त

वस्तु तथा सेवा तोके बमोजिमको गुणस्तर र परिमाणको हनुपर्ने, विक्री पछिको सेवा भए पुरा गरिदिनुपर्ने, ग्राहकले असहजता महसुस गरेको स्थान र समयमा आवश्यक सहकार्य समेत गनुपर्छ भन्ने सिद्धान्त नै व्यावसायिक नैतिकताको सिद्धान्त हो। वस्तु तथा सेवा उपभोग पश्चातको सन्तुष्टिलाई सेवा प्रदायकले अनिवार्य रूपमा अवलम्बन गर्नुपर्छ भन्ने सिद्धान्त नै व्यवसायिक नैतिकताको दायराभित्र पर्दछ।

मितव्ययिताको सिद्धान्त

ग्राहकलाई प्रदान गरिने वस्तु तथा सेवा न्युन मूल्यमा अधिकतम गुणस्तर समेटिएको हुनुपर्दछ भन्ने अवधारणा मितव्ययिताको सिद्धान्त हो। यसले समय, लागत र श्रम जस्ता विषयलाई जोड दिएर सेवा प्रवाह गर्नुपर्दछ भन्ने मान्यता राख्दछ। उत्पादन प्रणाली र वितरण प्रणालीमा कम लागत लाग्ने गरी वस्तु तथा सेवाको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने सिद्धान्त नै मितव्ययिताको सिद्धान्त हो।

सहज पहुँचको सिद्धान्त

ग्राहकको आर्थिक तथा भौतिक पहुँच हुनेगरी वस्तु तथा सेवाको निर्माण र वितरण गर्नुपर्दछ भन्ने आधारभूत अवधारणा सहज पहुँचको सिद्धान्त हो। यसले ग्राहकका माग एवम् चाहनको आधारमा रहेर वस्तु तथा सेवा उत्पादन तथा वितरणमा जोड दिनुपर्ने मान्यता राख्दछ। पहुँचको निमित्त फरक ढंगले सक्षम व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक एवम् पिछडीएका वर्गको समेत पहुँचको सुनिश्चितता हुनुपर्दछ भन्ने आधारभूत अवधारणा सहज पहुँचको सिद्धान्त हो।

सूचना एवम् सचेतनाको सिद्धान्त

वस्तु तथा सेवाको उपभोगको तरिका, उपभोग गरिसक्नु पर्ने समय, सो बाट प्राप्त लाभ, मूल्य, मर्मतसंभार खर्च आदि जस्ता विषयमा ग्राहकलाई सहज हुने माध्यमको प्रयोग गरी सूचना प्रवाहको सुनिश्चितता हुनुपर्दछ भन्ने सिद्धान्त नै सूचना एवम् सचेतनाको सिद्धान्त हो। आवश्यक र सरोकारका विषयमा सेवा प्रदायकले सूचना र सम्बन्धित वस्तु तथा सेवाको बारेमा ज्ञान, सीप र चेतनाको अभिवृद्धिका क्रियाकलाप सम्पादन गर्नुपर्ने मान्यता यस अवधारणाको रहेको छ।

क्षतिपूर्तिको सिद्धान्त

वस्तु तथा सेवाको उपभोगले ग्राहकलाई पार्ने प्रभावको पूर्ण रूपमा जवाफदेही भई सोको प्रयोग मार्फत भएको हानी नोक्सानीको क्षतिपूर्ति समेत ग्राहकलाई दिनुपर्छ भन्ने मान्यता क्षतिपूर्तिको सिद्धान्त हो। वस्तु तथा सेवाको लागि गरिएको योगदान बापतको भुक्तानी समेत गर्नुपर्ने अवधारणा क्षतिपूर्तिको सिद्धान्त हो। मौद्रिक मूल्य बराबरको सेवा प्राप्त समेत हुनुपर्ने मान्यता यस अवधारणाको रहेको छ।

वित्तीय ग्राहक संरक्षणका सम्बन्धमा भने High level principles या Financial Customer Consumer Protection को रूपमा OECD ले Legal, Regulatory & Supervisory Framework, Role of Oversight Bodies, Access & Inclusion, Financial Literacy & Awareness, Competition, Equitable & Fair Treatment of Consumers, Disclosure & Transparency, Quality Financial Products, Conduct & Culture of Providers & Intermediaries, Protection of Consumer Assets against Fraud, Scams and Misuse,

Protection of Consumer Data & Privacy and Complaints Handling & Redress जस्ता सिद्धान्तहरू अवलम्बन गरेको देखिन्छ।

बैकिङ क्षेत्रमा ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तहरू

बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रका ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तहरूलाई वित्तीय ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तहरूको रूपमा लिइन्छ। Financial Stability Board (FSB), Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD), World Bank, Asian Development Bank जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय निकायले वित्तीय ग्राहक संरक्षणका विषयमा विभिन्न सिद्धान्तहरू प्रतिपादन गरेका छन्। नेपालको सन्दर्भमा नियामक निकायको रूपमा रहेको नेपाल राष्ट्र बैंकले वित्तीय ग्राहक संरक्षण तथा गुनासोको व्यवस्थापन कार्यविधि २०७७, क, ख, र ग वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका लागि जारी गरिएको एकीकृत निर्देशिका नं. २० वित्तीय ग्राहक संरक्षण र वित्तीय साक्षरताका विषयमा समेत उल्लेख गरेको देखिन्छ। जसमा पारदर्शिता, सरल भाषाको प्रयोग, सूचना, सरल बैकिङ, वित्तीय सेवाको शुल्क लगायत शर्त परिवर्तन, खाता संचालन तथा बन्द गर्दा लाग्ने शुल्क, गुनासो सुनुवाई जस्ता व्यवस्था गरेको छ भने वित्तीय ग्राहक संरक्षण तथा गुनासो व्यवस्थापन कार्यविधि २०७७ मा वित्तीय ग्राहकको हित संरक्षणको सिद्धान्त, खुलासा (डिस्क्लोजर)को सिद्धान्त, पारदर्शिता (ट्रान्सपरेन्सी) को सिद्धान्त, जवाफदेहीताको सिद्धान्त, गुनासो सुनुवाई तथा विवाद समाधानको सिद्धान्तलाई वित्तीय ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तको रूपमा उल्लेख गरेको छ। यसका साथै कार्यविधिमा गोपनीयताको सिद्धान्त, सरल वित्तीय सेवा प्रवाहको सिद्धान्त र तेस्रो पक्ष हित संरक्षणका विषय समेतलाई सिद्धान्तको रूपमा उल्लेख गरेको पाइन्छ।

ग्राहकको हित संरक्षणकै लागि नेपाल राष्ट्र बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग अर्न्तगत वित्तीय ग्राहक संरक्षण इकाई रहने व्यवस्था, डेप्युटी गर्भनर को अध्यक्षतामा वित्तीय गुनासो व्यवस्थापन समिति र हने व्यवस्था, सबै प्रकारका वित्तीय सुविधाको संक्षिप्त पुस्तिका बनाई ग्राहकलाई प्रदान गर्नुपर्ने व्यवस्था, समान व्यवहार र समानताको अवधारणा अवलम्बन गर्ने व्यवस्था समेत रहेको छ।

वित्तीय ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तहरू परिपालनाको अवस्था

वि.स. २०६२ सालमा बैंक र ऋणी बीचको कारोबारमा कूनै पक्षलाई मर्का पर्न गएमा सोको सुनुवाईको लागि वरिष्ठ डेप्युटी गर्भनरको संयोजकत्वमा Grievance Hearing Cell (GHC) को स्थापना भएको थियो, २०६२ सालमा बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका कार्यकारी निर्देशकको संयोजकत्वमा गुनासो सुनुवाई उप समितिको गठन भएको, २०७१ पौष ११ बाट निर्देशनमा शुल्क पारदर्शिता, वित्तीय साक्षरता लगायतको विषय समेटेको, आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को मौद्रिक नीति अनुसार वित्तीय ग्राहक संरक्षण इकाईको स्थापना गरेको, वि.स. २०७७ असोज १२ गते वित्तीय

ग्राहक संरक्षण तथा गुनासो सुनुवाई सम्बन्धि कार्यविधि तर्जुमा गरिएको, आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को मौद्रिक नीतिले सर्वसाधारणको बैंक सेवा सम्बन्धि गुनासो, जिज्ञासा र सुझाव नेपाल राष्ट्र बैंकको वेब पोर्टलमा राख्ने व्यवस्था गरेको र २०७९ साउन १ गते वित्तीय साक्षरता तथा ग्राहक संरक्षण महाशाखाको स्थापना गरिएको लगायत व्यवस्था गरिएको छ। नेपालको बैंकिङ क्षेत्रको ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तको परिपालनाको अवस्थालाई विश्लेषण ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तको कार्यान्वयनको अवस्था, गुनासोको प्रभावकारी सुनुवाई र व्यवस्थापन, वस्तु तथा सेवा प्रवाहको प्रभावकारीता, बैंक तथा वित्तीय संस्था प्रति ग्राहकको दृष्टिकोण आदिको अवस्थाबाट मापन गर्न सकिन्छ। नेपाल राष्ट्र बैंकको २०८० वैशाख देखि चैत्र मसान्त सम्मको तथ्याङ्क हेर्दा ३०७६ वटा गुनासाहरु समाधान गरिएका छन्। अधिक रुपमा यस अवधिमा कर्जा, कर्जाको ब्याजदर, कालोसूची र विद्युतीय भूक्तानी सम्बन्धि गुनासाहरु प्राप्त भएका थिए। नेपाल राष्ट्र बैंकले समेत अनिवार्य कार्यान्वयन गर्ने निर्देशनको रुपमा वित्तीय ग्राहक संरक्षणका विषयलाई एकीकृत निर्देशिकामा समावेश गरेको छ। वित्तीय ग्राहक संरक्षण इकाईले अनलाइन पोर्टल, टेलिफोन, ईमेल, निवेदन दिएर एवम् कार्यालयमै आएर दिएका निवेदन र सुझावहरु कार्यान्वयन गरेको छ। बैंकिङ वस्तु तथा सेवाको प्रभावकारी प्रवाहको अवस्थालाई हेर्दा वित्तीय पहुँच ६७.८ प्रतिशत रहेको छ भने २०८१ असोज मसान्तको तथ्याङ्क अनुसार क, ख र ग वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संख्या ६,४८८ को हाराहारीमा रहेको, कूल निक्षेप खाताको संख्या ५,६९,७५,३५८ रहेको,

कर्जा खाताको संख्या १९,१२,३४५ रहेको छ भने डिजिटल कारोवार तर्फ रुपान्तरणको सन्दर्भलाई मोवाईल बैंकिङ २,५५,२४,१८९ को संख्या र इन्टरनेट बैंकिङको संख्या २०,२६,२५४ ले वस्तु तथा सेवा प्रतिको उत्कृष्टताको अवस्था देखाएको छ।

अबको बाटो.

बैंक तथा वित्तीय संस्था नाफा उन्मुख हुँदै गइरहेको, बजार केन्द्रित रहेको, आन्तरिक ग्राहकको रुपमा रहे का कर्मचारीलाई बेवास्ता गरिरहेको, क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्रको पालना नभईरहेको, सुचना लुकाउने प्रवृत्ति रहेको, व्यावसायिक नैतिकताका विषयमा ध्यान नदिइरहेको, जवाफदेही नबन्ने परिपाटी हावी भईरहे को, ग्राहकको गुनासो सुनुवाईको प्रभावकारी अभिलेख गर्ने नगरेको, नियामकीय कारवाहीको भयले मात्र गुनासो सुनुवाई कक्षको व्यवस्था गर्ने गरेको, कल सेन्टरको स्थापना गरेपनि सो को प्रभावकारी कार्यान्वयन नभएको, अडियो नोटिस बोर्डको अवधारणा समेत कार्यान्वयन हुन नसकेको लगायतका समस्याहरु ग्राहक संरक्षणका सिद्धान्तको परिपालनाका सन्दर्भमा देखिएका छन्। वित्तीय संस्थाले ग्राहक सन्तुष्टिको आधारको रुपमा ग्राहक संरक्षणलाई लिनुपर्ने, अन्तर्राष्ट्रिय उत्कृष्ट अभ्यासलाई परि पालना गर्नुपर्ने, सार्वजनिक सेवा प्रवाहका अवधारणाको कार्यान्वयन गर्नुपर्ने, नियामकीय व्यवस्थालाई थप प्रभावकारी बनाउनुपर्ने, संरचनागत रुपमा रहेका गुनासो सुनुवाई इकाई र कक्षको क्षमता विस्तार गर्नुपर्ने एवम् व्यवहारिक कार्यमा गुनासो रहित क्रियाकलापमा जोड

दिनुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ। ग्राहकले आफुलाई विभेद गरेको महसुस गरेको अवस्थामा सेवा प्रदायक, सरोकार वाला निकाय एवम समग्र प्रणाली प्रति असन्तुष्टी प्रकट गर्ने भएकाले ग्राहकको हित वर्तमान समयको पूर्व शर्त एवम् अनिवार्य विषयको रुपमा रहने गरेको छ।

सन्दर्भ सामाग्री

तिमिल्सेना, चन्द्र, खनाल, अजय बैंकिङ दृष्टिकोण: राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि. तह ६ सहायक प्रबन्धक परीक्षा अभिरुचि : जे.वि. पब्लिकेशन, कीर्तिपुर काठमाण्डौ।

तिमिल्सेना, चन्द्र, खनाल, अजय, (आठौँ संस्करण) र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक परीक्षा दर्पण तह ४ र ५: जे. वि. पब्लिकेशन, कीर्तिपुर काठमाण्डौ।

राष्ट्रिय पत्रपत्रिकामा आउने बैंकिङ सम्बन्धि लेख र चनाहरु।

www.nrb.gov.np

www.rbb.com.np

<https://chat.openai.com>

www.prasasan.com

www.adbl.gov.np

<https://www.fsb.org>

राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि.
RASTRITYA BANIJYA BANK LTD.

...तपाईंको आफ्नै बैंक

किसान सरल कर्जाले मुहारमा खुशी मज्जाले

कुखुरा तथा पशु पालन

माछा पालन

केरा खेती

अलेची खेती

फलफूल खेती

RBB

किसान सरल कर्जा

आधार दरमा

०.५०%

प्रिमियम व्याजदर

विशेषताहरु

- ◆ अधिकतम १०लाख सम्मको कर्जा (१ लाख सम्मको किसान क्रेडिट कार्ड)
- ◆ कर्जा अवधी बढिमा १० बर्ष सम्म।

*शर्तहरु लागू हुनेछ।

Call Center: +977-1-5970018

आफ्नो भन्नेको आफ्नै हुन्छ

Email: rbb.info@rbb.com.np

Knowledge Management for Empowering Employees Psychologically

Assoc. Prof. Dr. Sunita Bhandari
Central Department of Management
Tribhuvan University

Today, knowledge is considered as the sole strategic source of competitive advantage in the world economy (Zack, 1999). To survive in today's highly competitive environment, organizations must create new knowledge, distribute it and convert it to goods and services (Zafaryan et al., 2008). Organizations need to adopt a learning culture that

empowers employees to contribute in order to develop unique and valuable capabilities which are the differently expressed forms of tacit knowledge and explicit knowledge (Nonaka and Takeuchi, 1986). Organizational effectiveness, innovation and organizational agility (Holsapple and Wu, 2011; Joshi et al., 2010) assist

organizations in achieving competitive advantage through the management of the knowledge. Before the creation of new knowledge, its distribution and its implication for the development of goods and services which ensures the survival of organizations in cutthroat competitive environment. Through the effective management of the knowledge, organizations produce wealth. It is the process used by organizations to gain skills in the context of learning (internalizing knowledge), codifying those skills and knowledge (externalizing knowledge) and distributing/ transferring knowledge as defined by Nonaka and Takeuchi (1995); Abtehi and Salavati (2005); Salajeghe et al. (2013). In order to go through these processes of knowledge management, employees who are in charge of these service production and delivery should be psychologically empowered.

What is Knowledge Management?

Knowledge management (KM) is the process where information is identified, organized, stored and shared with all stakeholders within organization. KM improves efficiency, innovation and decision making. KM is very important as it helps employees to access the required right information at the time of need. Besides that, KM can help organization in many ways, mainly for customer care, skill development, product innovation and problem solving.

There are number of advantages of KM in all types of organizations. Major advantages can be pointed as below-

1. Encourages collaboration

Study conducted by the College of Business, Gachon University and College of Global Business, Korea University in January 2020 found that knowledge sharing is significantly and positively related to team trust where the perception of collaborative technology moderated the relationship.

CASPIAN VALLEY COLLEGE
KUMARIPATI, LALITPUR | 5408523

Study BBS/MBS

with topper's choice

FACILITIES

- Multimedia Classes
- ECA
- Shuttle Service
- Student Committees
- Student Club
- Career Counseling

MORE INFO:

9851186118

9841009497

**TU BBS UNIVERSITY
TOPPER 2072**

**TU MBS GOLD
MEDALIST 2078**

ADMISSION OPEN FOR BBS & MBS

बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कर्जा असुली तथा यसका कानूनी पक्षहरू

मुकुन्द शरण वाग्ले
उप-प्रबन्धक
नेपाल बैंक लिमिटेड

ऋण प्रवाह गर्दा तोकिएको शर्त वा अवधिभित्र उठ्न बाँकी साँवा तथा ब्याज असुल गर्ने प्रक्रियालाई कर्जा असुली भनिन्छ । जब ऋणीले समयमा कर्जाको साँवा ब्याज भुक्तान गर्न सक्दैन वा शर्त बमोजिम ऋणको सदुपयोग गर्दैन तब कर्जा असुली प्रक्रियाको शुरुवात हुन्छ अर्थात जब कर्जा लिँदाका वखत बैंक वित्तीय संस्थासँग गरेको सम्झौता अनुरूप ऋणीले वित्तीय व्यवहार प्रदर्शन गर्न छोड्छन् तब कर्जा असुली प्रक्रियाको थालनी हुन्छ ।

कर्जा असुलीको शुरुवाती चरणमा ऋणदाताले ऋणीसँग समन्वय गरी ऋणीको वित्तीय अवस्था आँकलन गरी सम्भाव्य वित्तीय समाधानका उपायहरू प्रदान गर्छन् भने आवश्यकता अनुसार साँवा ब्याज बुझाउने समय र किस्ता हेरफेर गरिदिने, कर्जाका शर्त बन्देजहरू खुकुलो गरिदिने जस्ता उपचारात्मक उपायहरू पनि उपलब्ध गराउँछन् । कर्जा असुलीका प्रशासनिक प्रयासहरूबाट कर्जा नियमित हुन नसकेको अवस्थामा कानूनी प्रक्रियाको शुरुवात गरिन्छ । यस लेखमा कर्जा असुलीका तीनै कानूनी पक्षहरूका विषयमा विवेचना गरिएको छ । कर्जा असुलीका कानूनी पक्षहरूको विवेचना गर्नु अगाडी कर्जाको सम्बन्धमा संक्षिप्त चर्चा गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

कर्जाको परिभाषा

नेपालका विद्यमान कानूनहरूमा कर्जालाई विविध रूपमा परिभाषित गरेको पाउन सकिन्छ । बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ मा कर्जा भन्नाले “बैंक वा वित्तीय संस्थाले व्यक्ति, फर्म, कम्पनी, संस्था वा अन्य व्यावसायिक प्रतिष्ठानलाई निश्चित अवधिभित्र साँवा, ब्याज वा अन्य दस्तुर बुझाउने गरी प्रवाह गरिएको र कम, प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष प्रत्याभूति, कर्जाको ब्याज वा अन्य दस्तुर, पुर्नकर्जा, कर्जाको पुनर्संरचना र नवीकरण, कर्जा चुक्ताको लागि जारी गरिएको जमानी तथा अन्य वचनवद्धता सम्झनुपर्दछ र सो शब्दले राष्ट्र बैंकले सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी तोकिएको कुनै पनि किसिमको ऋण समेतलाई जनाउँछ” भनी परिभाषित गरिएको छ ।

त्यसैगरी, बैंक तथा वित्तीय संस्थाको ऋण असुली ऐन, २०५८ ले “ऋण भन्नाले चल अचल सम्पत्ति धितो बन्धक वा अन्य आवश्यक सुरक्षण वा जमानत लिई वा नलिई बैंक वा वित्तीय संस्थाले ऋणीलाई दिएको कर्जाको साँवा तथा ब्याज सम्झनुपर्दछ र सो शब्दले वासलात बाहिरको कारोबारबाट लिन बाँकी रकम वा सो वापत लाग्ने कमिसन शुल्क तथा ब्याज समेतलाई जनाउनेछ” भनी उल्लेख गरेको छ ।

तसर्थ, कर्जा एक कानूनी सम्झौता हो जसमा ऋणीले पैसा (वा केही मूल्य) प्राप्त गर्दछ र ऋणदातालाई ब्याज सहित फिर्ता गर्ने प्रतिबद्धता प्रदान गर्दछ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाले ऋणीको वित्तीय क्षमता, इतिहास र योग्यताको मूल्यांकन गरी सोको आधारमा धितो राखी वा नराखी समेत ऋण उपलब्ध गराउँदछन् । नेपालको सन्दर्भमा सामान्यतया चल/अचल सम्पत्ति वा परियो जना धितोमा राखी कर्जा प्रवाह गर्ने गरिन्छ । कर्जाको थप सुरक्षण स्वरूप धन-जमानत समेत लिने गरिन्छ ।

कर्जाको वर्गीकरण र कर्जा नोक्सानीको व्यवस्था

यदि बैंक वा वित्तीय संस्थाले प्रवाह गरेको कर्जा सापटको तोकिएको समयमा साँवा ब्याज भुक्तान नभएमा त्यस्तो कर्जा निष्क्रिय कर्जामा वर्गीकरण हुन्छ र सो कर्जाको हकमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा नोक्सानी कायम गर्नुपर्छ । प्रवाह गरेको कर्जा भुक्तानी हुनुपर्ने भाका नाघेको अवधिका आधारमा नेपाल राष्ट्र बैंकले सम्पूर्ण कर्जा सापटलाई देहाय बमोजिम वर्गीकरण गरेको छ ।

(क) सक्रिय कर्जा : सक्रिय कर्जामा निम्नानुसारका असल कर्जा र सुक्ष्म निगरानी कर्जाहरू पर्दछन् ।

- असल कर्जा: भाखा ननाघेका र १ महिनासम्म भाखा नाघेका कर्जा,
- सुक्ष्म निगरानी कर्जा: एक महिना देखि ३ महिनासम्म भाखा नाघेका कर्जा र नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेका अन्य कर्जा ।

(ख) निष्क्रिय कर्जा : बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्रवाह भएका देहायको समयावधि सम्म भाखा नाघेका कर्जाहरूलाई निष्क्रिय कर्जा भनिन्छ ।

- कमसल कर्जा : तीन महिना देखि ६ महिनासम्म भाखा नाघेका कर्जा,
- शंकास्पद कर्जा : ६ महिना देखि १ वर्षसम्म भाखा नाघेका कर्जा,
- खराब कर्जा : १ वर्ष भन्दा बढी भाखा नाघेका कर्जा ।

निष्क्रिय कर्जा असुलीका कानूनी पक्षहरू

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्रवाह गरेको कर्जा बैंकले चाहेको खण्डमा उठ्न सक्ने खालको हुनुपर्दछ । कर्जाको साँवा वा ब्याज नियमित रूपमा भुक्तानी हुन नसकेमा कर्जा निष्क्रिय हुन जान्छ र नियमाकीय प्रावधान बमोजिम नोक्सानी व्यवस्था गर्नुपर्ने हुन्छ । यसरी कर्जाको गुणस्तर मा ह्रास आएमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सम्पत्तिमा क्षयीकरण भई बैंकमा रहेको सर्वसाधारणको वचत समेत जोखिममा पर्न सक्छ । तसर्थ, बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कर्जा असुली प्रक्रिया समयमा नै शुरु गर्नुपर्ने हुन्छ । ने पालको सन्दर्भमा देहायका कानूनी प्रावधानहरूले कर्जा असुलीलाई वैधता प्रदान गरेका छन् ।

- बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३
- बैंक तथा वित्तीय संस्थाको ऋण असुली ऐन, २०५८
- बैंक तथा वित्तीय संस्थाको ऋण असुली नियमावली, २०५९
- नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी एकीकृत निर्देशनहरू आदि ।

कर्जा असुलीको सम्बन्धमा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ ले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई विशेष अधिकार प्रदान गरेको छ । ऐनको दफा १२ ९(१) मा “यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम, कार्यविधिमा वा यो ऐन वा यस अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दिइएको आदेश वा निर्देशनमा लेखिएको

कुरामा सोही बमोजिम र अन्यमा राष्ट्र बैंक ऐन र अन्य प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ” भनी उल्लेख भएवाट सो कुराको पुष्टि हुन्छ । त्यसैगरी बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ को दफा ५७ ले सम्पत्ति लिलाम विक्री गर्ने सम्बन्धमा बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई स्पष्ट अधिकार प्रदान गरेको छ ।

कर्जा असुलीमा छुटको व्यवस्था

कर्जा असुली बैंकको विशेषाधिकार भए जस्तै कर्जा असुलीमा ऋणीलाई लागेको ब्याज छुट गर्ने विषय पनि सम्बन्धित संस्थाको अधिकारको विषय हो, ऋणीको अधिकारको विषय होइन । ब्याज छुट प्रदान गर्ने सम्बन्धमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले अलग्गै छुटको नीति बनाएका हुन्छन् भने कतिपय अवस्थामा सार्वजनिक रूपमा छुटको व्यवस्था समेत गरिएको पाइन्छ । जस्तै: नेपाल बैंकले समय-समयमा ब्याज छुट सुविधा योजना सार्वजनिक गरी सहूलियतमा कर्जा राफसाफ गर्ने मौका प्रदान गर्दछ । यसरी सार्वजनिक रूपमा छुटको व्यवस्था गरिएको अवस्थामा भने सो छुटमा ऋणीको अधिकार कायम हुन जान्छ र कानूनी रूपमा वाध्यकारी हुन्छ ।

कर्जा असुली प्रक्रिया

बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ को दफा (५७) मा “ऋणीले कर्जा लेनदेन सम्बन्धी लिखत वा करारमा उल्लेखित शर्त कबुलियतको पालना नगरेमा वा लिखत वा करारको भाकाभित्र कर्जा र सोमा लागेको ब्याज वा हर्जना चुक्ता नगरेमा वा दफा (५६) बमोजिम अनुगमन गर्दा ऋणीले जुन प्रयोजनको लागि कर्जा लिएको हो सो प्रयोजनमा नलागाई दुरुपयोग गरेको देखिएमा कर्जा लेनदेन सम्बन्धी लिखत वा प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखेको भएतापनि ऋणीले बैंक वा वित्तीय संस्थालाई लेखिदिएको वा धितो राखेको सुरक्षणलाई लिलाम विक्री गरी वा अन्य कुनै व्यवस्था गरी सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाले आफ्नो साँवा ब्याज असुल उपर गर्न सक्नेछ ।” भन्ने व्यवस्था गरिएको छ । कानूनमा उल्लेखित अधिकार प्रयोग गरी कर्जा असुलीको प्रक्रिया शुरु गर्नुभन्दा अगाडि कर्जा असुली सम्बन्धमा ऋणीलाई ताकेता गर्ने, समयमा कर्जा चुक्ता नगरेमा कालोसूचीमा समावेश हुने लगायतका कानूनी कारवाही सम्बन्धमा जानकारी दिने लगायतका प्रशासनिक कारवाहीहरू सम्पन्न गरेको हुनुपर्दछ । कर्जा असुली प्रक्रियामा सामान्यतया देहायका कानूनी प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिन्छ ।

सूचना प्रकाशन तथा लिलाम विक्री

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले धितोमा रहेको सुरक्षण लिलाम विक्री गरी कर्जा असुल गर्दा सामान्यतया: ३५ दिनको सार्वजनिक सूचना प्रदान गर्नुपर्दछ । कानूनतः ऋणीलाई यथोचित समय प्रदान गरी कर्जा चुक्ता गर्ने अवसर प्रदान गर्नुपर्दछ ।

धितोमा राखिएको सुरक्षण लिलाम विक्री गरी कर्जा असुली गर्न पाउने स्पष्ट अधिकार बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ ले बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई प्रदान गरेको छ । लिलामी गर्ने समयावधि सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंकको एकीकृत निर्देशन नं. २

को दफा (४९) मा एक वर्षभन्दा बढी अवधिको लागि प्रवाह भएको कर्जा असुलीको लागि सार्वजनिक सूचना तथा धितो लिलामीको कारवाही सुरु गर्नु अधि कर्जाले भाखा नाघेको कम्तीमा ६ महिना व्यतित भई शंकास्पद वर्गमा वर्गीकरण भएको हुन पर्नेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।

कालोसूचीमा समावेश गर्ने

ऋणीलाई यथोचित अवसर प्रदान गर्दासमेत समयमै कर्जा चुक्ता भुक्तान नगरेको खण्डमा निजलाई कालोसूचीमा समावेश गर्न सकिने व्यवस्था रहेको छ । कालोसूचीमा समावेश गर्नुपूर्व ऋणीलाई अनिवार्य रूपमा ३५ दिने सूचना दिएको हुनपर्दछ । ऋणीलाई कालोसूचीमा राख्दा उसको सम्पूर्ण वित्तीय व्यवहारमा असर पर्ने हुँदा कर्जा राफसाफ गराउनु मद्दत पगने देखिन्छ । कर्जा दुरुपयो गलाई रोक्न र वित्तीय सुशासन कायम गर्नको लागि कर्जा सूचना केन्द्रको स्थापना गरि कालोसूची सम्बन्धि काम हुँदै आएको छ । कालोसूचीमा समावेश गर्ने तथा फुकुवा गर्ने सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंकको एकीकृत निर्देशिका नं. १२ मा व्यवस्था गरिएको छ ।

सम्पत्ति सकार गर्ने

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा असुल गर्ने सिलसिलामा धितो लिलामी गर्दा लिलाम विक्री नभएमा आफैले सकार गर्न सक्नेछ । सकार गर्दा धितोको प्रचलित बजार मूल्य वा धितो सकार गर्ने अधिल्लो दिनसम्मको सम्पूर्ण ले ना रकम मध्ये जुन कम हुन्छ, सोही मूल्यमा मूल्याङ्कन

गर्नु पर्नेछ ।

ऋण असुली न्यायाधिकरणमा मुद्दा दायर गर्ने

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले असुल नभएको कर्जा उपर मुद्दा दायर गर्ने शुरु अदालत ऋण असुली न्यायाधिकरण हो । कर्जा असुलीका सम्पूर्ण प्रक्रिया पुरा गरी सुरक्षण सकार गर्दा समेत कर्जा असुली नभएमा बाँकी लेना असुलीको लागि ऋण असुली न्यायाधिकरणमा मुद्दा दायर गर्नुपर्दछ ।

कर्जाको जमानत तथा जमानीकर्ताको दायित्व

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा प्रवाह गर्दा ऋणी फर्म, व्यक्ति वा संस्थाको वित्तीय अवस्था मूल्यांकन गर्ने गर्दछन् तथापि ऋणको जोखिम कम गर्न ऋणी बाहेक अन्य व्यक्ति, फर्मसँग धनजमानी समेत लिने गर्दछन् । सामान्य अर्थमा कर्जा लिने व्यक्ति वा उसले प्रदान गरेको सुरक्षणमा मात्र विश्वास नगरी वा ऋणीको आफ्नो धितो नभएको अवस्थामा उसको तर्फबाट सुरक्षण प्रदान गर्ने वा ऋण तिर्न प्रतिबद्धता व्यक्त गर्ने व्यक्ति वा संस्था नै धन जमानीकर्ता हो । यसरी जमानी बस्ने व्यक्तिले आफ्नो जमानीको सीमा तोकी वा नतोकीकन पनि जमानी दिन सक्दछन् । सीमा तोकी वा कुनै निश्चिता जेथा वा रकम उल्लेख गरी दिइने जमानीमा जमानत बस्ने व्यक्तिको दायित्व सो सीमा वा जेथा वा जेथाको रकमसम्म मात्र सीमित रहन्छ । तर कुनै सीमा नतोकी दिइने जमानीमा ऋणीले आफ्नो करार अनुरूप दायित्व

पुरा नगरेमा जमानत दिने व्यक्तिको दायित्व ऋणीको दायित्वको हकसम्म सीमित हुन्छ ।

मुलुकी देवानी संहिता, २०७४ को परिच्छेद (७) दफा (५६३) मा "कुनै एक व्यक्तिले लिएको ऋण वा कबुल गरे को दायित्व चुक्ता नगरेमा वा पुरा नगरेमा तेश्रो पक्षले चुक्ता वा पुरा गरिदिने गरी करार भएकोमा जमानत सम्बन्धी करार भएको मानिनेछ" भनी किटान गरिएको छ । त्यसैगरी, सोही परिच्छेदको दफा (५६४) मा दायित्व पुरा गर्नुपर्ने व्यक्तिले त्यस्तो दायित्व पुरा गर्न नसके को बखतदेखि नै जमानी दिने व्यक्तिको दायित्व सृजना हुने भनी किटान गरिदिएको छ । तसर्थ, जमानत दिने व्यक्तिलाई कर्जा असुल हुनु पूर्व मुख्य ऋणीबाट कर्जा असुलीको सम्पूर्ण प्रयास गर्नुपर्ने कानूनी प्रावधान रहेको छ । यसै सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्रको एकीकृत निर्देशिका नं. १२ को बुँदा नं. (१) (३) (घ) मा जमानतकर्तालाई कालोसूचीमा समावेश गर्नुपूर्व ऋणीले सुरक्षण स्वरूप राखे को धितो लिलाम गरी असुली उपर गर्नुपर्नेछ । यस्तो सुरक्षणबाट भएको असुली पर्याप्त नभई बैंकको लेना रकम बाँकी रहेमा सोको भुक्तानीका लागि जमानतदातालाई ९० दिनको समय प्रदान गर्नुपर्नेछ । सो सूचना अवधिपश्चात मात्र जमानतदातालाई कालोसूचीमा समावेश गर्नुपर्नेछ । भन्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

सर्वोच्च अदालतको पूर्ण इजलासबाट यसमा भएको व्याख्या महत्वपूर्ण रहेको छ । इजलासबाट लुम्बिनी बैंक लिमिटेड विरुद्ध संगीता त्रिपाठीको मुद्दामा जमानीको सम्बन्धमा स्पष्ट व्याख्या गरिएको छ । जसमा "जमानीको सिद्धान्त अनुसार मुख्य करणीले तिर्नुपर्ने ऋण निजबाट

When it comes to **excellence**, choose
NIC Insurance

- Motor Insurance
- Property Insurance
- Home Insurance
- Aviation Insurance
- Engineering Insurance
- Agriculture Insurance
- Marine Insurance

नेपाल इन्स्योरेन्स
नेपालकै पहिलो र विश्वशिलो

असुल उपर नभएमा वा बहन गर्नुपर्ने दायित्व निजले पूरा गर्ने नसकेमा जमानतकर्ताले कबूल गरेको रकम निजले लेखि दिएको सुरक्षणबाट असुलउपर गरी दायित्व बहन गराइन्छ। यसरी जमानतकर्ताको दायित्व असीमित हुने नभई जमानी बसेको अंकसम्म सीमित हुने हुन्छ। जमानीको दायित्व निजले कबूल गरेको रकमको हदसम्म मात्र सीमित हुने हुँदा जमानीकर्ताले आफूले कबूल गरेको रकम तिरे बुझाएमा सो वापत निजले सुरक्षणको रूपमा दिएको धितो फरफारक हुन सक्दैन भन्नु मिल्दैन। जमानत सम्बन्धी करार अनुसार जमानीकर्ताको दायित्व पालना गराउने सन्दर्भमा जमानतको दायित्व पूरा गर्ने जानकारीको सूचना सहित उचित मौका जमानतकर्तालाई प्रदान गर्नुपर्ने हुन्छ। भनी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुका नाममा १४ बुँदाको निर्देशन जारी गरिदिएको छ। सो निर्देशनलाई नेपाल राष्ट्र बैंकको एकीकृत निर्देशन नं. २ को दफा (१३) मा समावेश गरिएको छ।

निष्कर्ष

बैंकिङ क्षेत्र सर्वसाधारणको विश्वासमा सञ्चालित व्यवसाय हो। सर्वसाधारणको ठूलो रकम बैंकले परिचालन गर्ने हुँदा यो क्षेत्रमा अन्तर्राष्ट्रिय असल अभ्यासको अनुसरण गर्दै सुशासनको प्रत्याभूति गराउन सकेमा मात्र सक्षम बैंकिङ प्रणालीको विकास हुन्छ। बैंकिङ क्षेत्र स्वभावैले बढी पारदर्शी र नियमन भएको क्षेत्र हो। कर्जा असुली जहिले पनि बैंकको सम्पत्तिको गुणस्तर कायम गर्ने प्रक्रियासँग सम्बन्धित छ, जसले प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा सर्वसाधारणको वचतको सुरक्षा गर्ने जिम्मेवारी बहन गर्दछ। असुली प्रक्रियालाई कानूनसम्मत तवरले अगाडि बढाउन नसकिएको खण्डमा उक्त प्रक्रिया न्यायिक परीक्षणमा असफल हुन गई बैंकले ठूलो वित्तीय नोक्सान व्यहोनुपर्ने अवस्था आउँछ। तसर्थ, बैंक वित्तीय संस्थाहरुले कर्जा लगानी गर्दा देखि नै आवश्यक र पूर्ण रूपमा सम्बन्धित कानूनी प्रावधानहरुलाई मध्येनजर गरी कागजातहरु तयार गर्नुपर्दछ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा असुलीको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ ले दिएको अधिकार प्रयोग गर्दा प्रचलित अन्य कानून, सम्मानित अदालतका निर्णय र व्याख्या तथा नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन पूर्ण रूपमा परिपालना गरेको खण्डमा बैंक, ऋणी तथा सर्वसाधारणको वचतको हित अनुकुल हुन्छ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु

बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३

बैंक तथा वित्तीय संस्थाको ऋण असुली ऐन, २०५८

बैंक तथा वित्तीय संस्थाको ऋण असुली नियमावली, २०५९

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी एकीकृत निर्देशन, २०८१।

ने.का.प. २०७३ अंक ८ नि.नं. ९६४६, लुम्बिनी बैंक विरुद्ध संगीता त्रिपाठी, उत्प्रेषण परमादेश।

मुलुकी देवानी संहिता, २०७४

“भविष्यको लागि जीवन बीमा गरी निश्चिन्त हुनुहोस्।”

हाम्रा सेवाहरु:-

सावधिक जीवन बीमा, सावधिक (दोहोरो दूर्घटना लाभ समेत), बालबच्चाको शिक्षा तथा विवाह, जीवन साथी, जीवन सुरक्षा, म्यादी (मेरो जीवन बीमा र हाम्रो जीवन बीमा) र सामूहिक सावधिक जीवन बीमा (राष्ट्रसेवक समेत)।

“बीमाको क्षेत्रमा विश्वसनीय नाम”

राष्ट्रिय जीवन बीमा कम्पनी लिमिटेड

Rastriya Jeewan Beema Company Limited

प्रधान कार्यालय:- रामशाहपथ, काठमाडौं, फोन नं. ०१-५३६२५२०

ईमेल:- info@rbs.gov.np, वेबसाईट:-www.rbs.gov.np

ट्रेड युनियन आन्दोलनको विकासक्रम : एक विश्लेषण

कृष्णहरि बुढाथोकी
प्रबन्धक
नेपाल बैंक लिमिटेड

ट्रेड युनियन आन्दोलनको परिचय

कर्मचारीहरूले आफ्नो हकहित, सेवाको सुरक्षा, कार्य वातावरणको सुरक्षा, क्षतिपूर्ति र सामाजिक सुरक्षा जस्ता विषयहरूमा एकीकृत हुने, सौदावाजी गर्ने र पेशागत मर्यादा र सम्मान कायम गर्न गरिने एकताबद्ध पहलकदमीका सम्पूर्ण प्रयासहरू समष्टिमा ट्रेड युनियन आन्दोलन हो, जसले सामूहिक रूपमा सामूहिक सौदावाजी मार्फत उनीहरूको आपसी हितहरूको संरक्षण र प्रवर्धन गर्दछ। ट्रेड युनियन भनेको मजदुरहरूको अवस्था सुधार गर्ने उद्देश्यले गठन गरिएको मजदुरहरूको सङ्गठन हो। आफ्नो हकहितको सुरक्षाको ध्येयले स्थापना गरिएको श्रमिकहरूको एकताबद्ध अभ्यास नै ट्रेड युनियन हो। ट्रेड युनियनलाई सामाजिक आन्दोलनकै रूपमा लिइन्छ, जसअन्तर्गत श्रमिकहरू आफ्नो हक अधिकार, पेशागत उन्नति र सामाजिक उन्नतिको लागि संगठन मार्फत एकीकृत रहन्छन्।

ट्रेड युनियन ऐन, २०४९ अनुसार ट्रेड युनियन भन्नाले कामदारहरूको पेशागत हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न यस ऐन बमोजिम दर्ता भएको प्रतिष्ठान स्तरको ट्रेड युनियन सम्झनु पर्छ र सो शब्दले ट्रेड युनियन, सङ्घ तथा ट्रेड युनियन महासंघलाई समेत जनाउँछ। मजदुरहरू असङ्गठित हुँदा उनीहरूसँग थोरै मोलतोल गर्ने क्षमता हुने भएकाले संगठन निर्माण गरी समग्र मजदुर एवम् कर्मचारीहरूको हकहितमा कर्मचारी संगठन केन्द्रित हुन्छन्। पुँजीवादी प्रणालीमा व्यवस्थापनले नाफामा मात्र केन्द्रित रहँदा मजदुर कर्मचारीहरूको सामाजिक तथा मानवीय आवश्यकता परिपूर्ती हुन नसक्ने र श्रममा शोषण बढ्दै जाने कारण ट्रेड युनियन आन्दोलन पुँजीवादी प्रणाली अन्तर्गत के ही व्यवस्थापनद्वारा श्रमिकको शोषणको विरुद्ध शुरू भएको आन्दोलन हो। मुख्यतः ट्रेड युनियनले कामदारहरूको समूहलाई प्रतिनिधित्व गर्दै व्यवस्थापन र मजदुरहरू बीच एक मध्यस्थकर्ताको रूपमा मजदुरहरूलाई भुक्तानीको निष्पक्षता, राम्रो कार्य वातावरण, कामको घण्टा र सुविधाहरू जस्ता मुद्दाहरूमा सहजीकरण तथा मद्दत गर्दछन्।

ट्रेड युनियन अधिकारहरू मानव अधिकार हुन्। ट्रेड युनियन आन्दोलनको आधारशीला भनेको श्रमिकहरूको सामूहिक रक्षा र उनीहरूको चासोको विषयमा ऐक्यबद्ध हुनु हो। ट्रेड युनियन अधिकारको मान्यतालाई बढावा दिनुको अर्थ राज्यले ती अधिकारहरूको रक्षा गर्ने उपायहरूको अवलम्बन गर्नु हो। आइएलओ संविधानको प्रस्तावनाले पनि श्रमको अवस्था सुधार गर्न र शान्ति स्थापना गर्न ट्रेड युनियन अधिकारलाई आवश्यक मान्दछ। श्रमिकलाई ट्रेड युनियन अधिकारको हक अन्तर्राष्ट्रिय सिद्धान्तदेखि राष्ट्रको संविधानसम्मले कुनै पनि आधारमा भेदभाव गर्न निषेध गरेको छ। आइएलओको सिद्धान्तले कामदारहरू र रोजगारदाताहरू, जुन कुनै भेदभाव बिना आफैले आफ्नै छनौटको संस्था स्थापना गर्ने र यसमा सम्मिलित हुने अधिकार रहेको पुष्टि गर्दछ र निजी क्षेत्र र सरकारी कर्मचारी दुवैलाई उक्त अधिकारको न्यारेन्टी गर्दछ। ट्रेड युनियनवादको दृष्टिमा निजी क्षेत्र वा सार्वजनिक क्षेत्रका कर्मचारीहरू समान हुन्। सबैको मुख्य उद्देश्य व्यवसायिक हितको रक्षा गर्नु हो।

ट्रेड युनियन आन्दोलनको अन्तर्राष्ट्रिय विकासक्रम

औद्योगिक क्रान्तिको सफलता पश्चात् श्रमिकहरूको पेशागत हक, हित, सेवाको न्यूनतम सुरक्षाको प्रत्याभूतिको लागि प्रतिनिधिमूलक संस्थामा संगठित भै सामूहिक सौदावाजीको माध्यमबाट न्यूनतम आधारभूत अधिकारको संरक्षण गर्ने अवधारणाको विकास भएको पाइन्छ। औद्योगिक क्रान्तिको परिणाम स्वरूप श्रमिकहरूको अधिकार न्यूनतम मानवीय व्यवहार, सेवा तथा व्यवसायिक सुरक्षा जस्ता विषयहरूमा श्रमिकहरूमाथि गरिएको दमन र शोषणको प्रतिक्रिया स्वरूप ट्रेड युनियन श्रमिक सङ्गठनहरूको स्थापना भएको हो। ILO र कार्ल मार्क्सको योगदानले ट्रेड युनियन आन्दोलनलाई खास उचाइमा पुऱ्याउन र व्यवस्थापन गर्न सैद्धान्तिक, कानूनी तथा प्रक्यागत आधार खडा गर्‍यो।

औद्योगिक क्रान्तिले परिकल्पना गरेको बढी उत्पादन, बढी श्रम र बढी प्रतिफलको उत्पादनमुखी नयाँ मान्यताको पृष्ठभूमिमा औद्योगिक प्रतिष्ठानका कामदारहरू धेरै कार्य अवधि, न्यूनतम वेतन, बालमजदुर, असुरक्षित र अस्वस्थ कार्य वातावरण जस्ता न्यूनतम आधारभूत समस्याहरूबाट ग्रसित हुन पुगे। यस परिवर्तित सन्दर्भमा श्रमको मूल्य र पेशागत सुरक्षा श्रमिकहरूको सरोकारको विषय बन्नु स्वभाविकै थियो। यसै मूल मान्यताको परिवेशमा श्रमिक संगठन खोले परिपाटीको विकास हुन गयो। अमेरिकामा सन् १८६६ मा स्थापित नेशनल लेबर युनियन (राष्ट्रिय श्रमिक युनियन), सन् १८६९ मा

बेलायतमा स्थापित नाइट अफ लेबर (श्रमिक संगठन) र संयुक्त राज्य अमेरिकामा सन् १९०४ मा स्थापित अमेरिकन फेडरेसन अप लेबर (अमेरिकी श्रमिक महासंघ) श्रमिक युनियन गठनका प्रारम्भिक प्रयासहरू थिए। श्रमिकहरूको हक हितको संरक्षण गर्ने उद्देश्यले गठित यी संगठनहरूले बाल मजदुरहरूको नियुक्तिमा निषेध, प्रतिदिन ८ घण्टा भन्दा बढी समय काममा लगाउन नपाउने, उचित ज्याला, श्रममा योगदान अनुसारको श्रम मूल्य लगायत श्रमिक अधिकारको विषयलाई आफ्नो कार्यक्षेत्र बनाउँदै गए।

अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा नै ट्रेड युनियन अधिकारको इतिहास कोट्याउने हो भने श्रमिकहरूको स्थिति अति दयनीय थियो। श्रमिकहरूले सूर्योदयदेखि राति अवेरसम्म दासको रूपमा मालिकको काम गर्नुपर्थ्यो। श्रमिकहरूलाई पशुजन्तु व्यवहार गरी खरिद-बिक्रीसमेत गरिन्थ्यो। १९ औं शताब्दीको औद्योगिक क्रान्तिपछि श्रमिकहरूको स्थितिमा क्रमशः सुधार हुन थालेसँगै बिस्तारै बिस्तारै केही मानवतावादी समाजवादी चिन्तकहरूले परि वर्तनका लागि आवाज उठाउन थाले। सन् १८८६ को अप्रिलमा दुई लाख पचास हजार श्रमिकहरू अमेरिकाको शिकागो सहरमा आन्दोलनमा होमिए। सोही आन्दोलनको क्रममा कयौँ श्रमिकहरूको बलिदानले अन्ततः मे १ को दिन मजदुर अधिकारको रूपमा स्थापित भयो। सूर्योदयदेखि सूर्यास्तसम्म काममा लगाउने प्रथमलाई अन्त गर्दै ८ घण्टा काम, ८ घण्टा आराम र ८ घण्टा मनोरञ्जनको प्रथा सुरु भयो। ट्रेड युनियन अधिकारको सुनौलो इतिहास स्थापनासँगसँगै आज हामीले प्रत्येक मे १ का दिन मजदुर दिवस मनाउँदै आइरहेका छौँ। अमेरिका र बेलायतबाट शुरु भएको श्रमिक युनियनको अवधारणा र प्रयोग श्रमिक हक, अधिकार प्राप्तिको दिशामा कोसेढुंगा सावित भयो। यो लहरलाई क्रमशः अन्य विकसित, विकासोन्मुख र औद्योगिकरणतर्फ प्रवेश गर्ने क्रममा रहेका मुलुकहरूले समेत अनुसरण गर्न पुगे।

पेशागत कर्मचारी सङ्गठित हुने क्रम सन् १९०६ मा फ्रान्सबाट प्रारम्भ भएको मानिन्छ। त्यसपछि सन् १९०६ मा बेलायत र १९१२ मा अमेरिकामा यो अभ्यास गरियो। बेलायती सरकारले सन् १९१७ मा औद्योगिक क्षेत्रमा काम गर्ने कर्मचारीले भोग्नु परे का समस्या समाधान गर्न ट्विन्टले काउन्सिल गठन गर्‍यो। सन् १९१९ मा अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको स्थापना भए पश्चात् ट्रेड युनियन अधिकारले विधिवत मान्यता पाएको छ। पछि गएर मानव अधिकारको घोषणापत्र १९४८ ले ट्रेड युनियन खोल पाउने मार्ग प्रशस्त गर्‍यो। यसै बुँदालाई टेकेर अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठनले सन् १९४८ मा श्रमिकहरूले सङ्गठन खोल पाउने बारे निर्णय लिएको पाइन्छ। अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको कन्भेन्सन नं ८७ र ९८: राइट्स टु फ्रिडम अफ एसोसियसन अफ कलेक्टिभ बार्गेनिङ (संगठन खोले र सामुदायिक सौदावाजीको अधिकार), कन्भेन्सन नं २९ र १०५: एवोलिसन अफ फोर्ड लेबर (बधुवा श्रमिक राख्ने व्यवस्थाको समाप्ति), कन्भेन्सन नं १०० र १११: प्रिभेन्सन अफ डिस्क्रिमिनेसन इन दि इम्प्लोइमेन्ट एण्ड इक्वेल पे टु इक्वेल भेल्यू (श्रमिक बीच भेदभाव नगर्ने र समान कामको लागि समान तलब), कन्भेन्सन नं १३८ र १८२: एवोलिसन अफ चाइल्ड लेबर (बाल श्रमिक राख्ने व्यवस्थाको समाप्ति) जस्ता ट्रेड युनियन तथा मानव अधिकार सम्बन्धित विशेष व्यवस्थाहरू गर्‍यो।

नेपालमा ट्रेड युनियन आन्दोलनको विकासक्रम

नेपालमा वि.सं. १९७७ मा कृष्णलाल अधिकारीले मकैको खेती पुस्तक लेखी ट्रेड युनियन कार्य गर्न घुम्नुको लागि मानिन्छ। उद्योगहरूको स्थापना सँगसँगै फाटफुट श्रमिक संघसंस्थाहरू खुल थाले। त्यस समयमा जहानियाँ राणा शासन थियो। श्रमिकहरूको गतिविधिलाई गैरकानूनी मानिन्थ्यो। २००४ सालमा विराटनगर जुट मिलमा भएको हडताल नै श्रमिकहरूले आफ्ना हकअधिकारका लागि गरेको प्रथम एवं महत्वपूर्ण हडताल थियो। प्रजातन्त्रको स्थापना गर्न तथा राणा शासनको अन्त्य गर्न त्यो आन्दोलनले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको थियो। प्रजातन्त्रको उदय हुनुपूर्व वि.सं. २००७ माघ पञ्चमीका दिन महेश्वरमान कोचुको घरमा अखिल न्यून वैतनिक कर्मचारी सङ्घ गठन भएको जानकारी पाइन्छ। नेपालमा प्रधानमन्त्री टिड्ढाप्रसाद आचार्यको पालामा निर्माण गरिएको पहिलो निजामती सेवा ऐनमा निजामती कर्मचारीले सङ्घ/सङ्गठन खोले कुनै दफा राखिएको थिएन। वि.सं. २०१७ मा पश्चायती व्यवस्थाको प्रारम्भपछि वि.सं. २०१८ मा राष्ट्रिय निर्देशन ऐन पारित गरिएको थियो भने वि.सं. २०३४ मा धार्मिक सङ्घ दर्ता ऐन पारित गरी सरकारको अनुकूलतामा सङ्घसंस्था दर्ता गर्ने कार्य गरियो।

२००७ सालमा प्रजातन्त्र स्थापना पश्चात् ट्रेड युनियनसम्बन्धी संस्थाहरू खुल थाले।

श्रम कानूनको इतिहासमा मजदुर ऐन-२०१६ लाई श्रम कानूनका रूपमा लिन सकिन्छ, जसलाई २०१७ सालको 'कु' पछि बन्दै लगेको थियो। पञ्चायतकालको तीस वर्षको अवधिमा कर्मचारीहरू सङ्घ/सङ्गठन खोल्न आतुर देखिन्थे तर त्यसबेला सम्पूर्ण राजनीतिक पार्टीमा प्रतिबन्ध लगाइएकाले सो कार्य सम्भव भएन। अनौपचारिक ढङ्गले कर्मचारी मिलन केन्द्र आदिका नामले कर्मचारी सङ्गठित नभएका भने होइनन्। त्यस समयमा पञ्चायती व्यवस्थाका विरुद्धमा गतिविधि सञ्चालन गर्ने कर्मचारीले यातना भोग्नुपरेको, जेलनेल सहनुपरेको र नोकरीबाट अवकाश समेत लिनुपरेको थियो। प्रतिबन्धित राजनीतिक पार्टी, विद्यार्थी र कर्मचारीका गतिविधिमा सरकारको विशेष निगरानी रहन्थ्यो।

२०४६ सालको ऐतिहासिक जनआन्दोलनमा श्रमिकहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रह्यो। सो आन्दोलनको समयमा राजनीतिक पार्टी, विद्यार्थी, डाक्टर, इञ्जिनियर, पत्रकार, लेखक, नागरिक समाजका साथै निजामती सेवामा कार्यरत कर्मचारीसमेत कार्यालय समयमै सरकार विरुद्ध सडकमा उत्रिए। फलस्वरूप देशमा बहुदलीय शासन व्यवस्था स्थापित गरियो। यसैको परिणामस्वरूप २०४७ वैशाख ७ गते निजामती कर्मचारीले काठमाडौंको बबरमहलस्थित टेनिस कोर्टमा भेला भई ३३ सदस्यीय समिति चयन गरे। यसको करिब ६ महिनापछि २०४७ कात्तिक १९ गते राष्ट्रिय निर्देशन ऐन अन्तर्गत निजामती कर्मचारी सङ्गठनको विधिवत दर्ता जिल्ला प्रशासन कार्यालय काठमाडौंबाट स्वीकृत गरियो। सङ्गठन निर्माण गर्ने सन्दर्भमा तत्कालीन सरकारले २०४७ फागुन १२ गते निजामती कर्मचारी सङ्घ नामको अर्को सङ्गठन स्थापना गरी बहुसङ्गठनको श्रीगणेश गर्‍यो। प्रजातन्त्र पुनर्स्थापनापछि श्रमिकहरू क्रमशः संगठित हुँदै जाँदा २०४८ मा तत्कालीन सरकारले श्रम ऐन-२०४८ र ट्रेड युनियन ऐन-२०४९ ल्याएको थियो, जसले विधिवत रूपमा श्रमिकहरूको हकअधिकार सुनिश्चित गराएको थियो।

निजामति कर्मचारीलाई नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ ले सर्वप्रथम ट्रेड युनियन गठन गर्ने हक प्रदान गर्‍यो। बदलिँदो परिस्थितिमा निर्माण गरिएको निजामती सेवा ऐन २०४९ को दफा ५३ मा निजामती कर्मचारीको ट्रेड युनियनसम्बन्धी व्यवस्था छ। उक्त दफाको उपदफा २(क) मा भएको व्यवस्था अनुसार कार्यालय प्रमुख भई काम गर्नुपर्ने राजपत्राङ्कित कर्मचारीबाहेक राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी वा सोभन्दा मुनिका कर्मचारीले आफ्नो पेशागत हकहितका लागि राष्ट्रिय स्तरको निजामती कर्मचारीको ट्रेड युनियन गठन गरी सदस्यता लिन सक्नेछन्। निजामती सेवा ऐनमा भएको व्यवस्था अनुरूप सरकारले १९ जेठ २०७३ मा आधिकारिक ट्रेड युनियनको निर्वाचन सम्पन्न गर्‍यो।

नेपालको संविधान-२०७२ को भाग ३ (मौलिक हक र कर्तव्य) धारा ३४ मा श्रमको हकको व्यवस्था गरिएको छ। जस अन्तर्गत (१) प्रत्येक श्रमिकलाई उचित श्रम अभ्यासको हक हुनेछ (स्पष्टीकरण : यस धाराको प्रयो जनका लागि 'श्रमिक' भन्नाले पारिश्रमिक लिई रोजगार दाताका निमित्त शारीरिक वा बौद्धिक कार्य गर्ने कामदार वा मजदुर सम्भन्नुपर्छ) (२) प्रत्येक श्रमिकलाई उचित पारिश्रमिक, सुविधा तथा योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाको हक हुनेछ। (३) प्रत्येक श्रमिकलाई कानूनबमोजिम ट्रेड युनियन खोल्ने, त्यसमा सहभागी हुने र सो अन्तर्गत सामूहिक सौदावाजी गर्न पाउने हक हुनेछ।

नेपालमा ट्रेड युनियनको संवैधानिक तथा नीतिगत विकासक्रम संक्षेपमा

- वि. सं. १९९३ मा कम्पनी कानून बनेपछि मोरङ कटन मिल, विराटनगर जुट मिल, जनकपुर चामल मिल, वीरगंज कपडा उद्योग जस्ता संस्थाहरू खुले
- वि. सं. २००३ मा अल नेपाल ट्रेड युनियन कंग्रेसको स्थापना
- वि. सं. २००४ मा विराटनगर जुट मिलमा हडताल
- वि. सं. २००५ मा संघ सम्बन्धी ऐन को माध्यमद्वारा प्रतिष्ठानलाई व्यवस्थित गर्ने प्रक्रियाको शुरुवात
- वि. सं. २०१६ मा कारखाना तथा कारखानामा काम गर्ने मजदुर सम्बन्धी ऐन २०१६ जारी
- वि. सं. २०१८ मा राष्ट्रिय निर्देशन ऐन २०१८ जारी
- २०३६ साल पछि मजदुर, शिक्षक युनियन खोल्ने क्रमको शुरुवात
- श्रम ऐन २०४८ र ट्रेड युनियन ऐन २०४९ जारी
- पेशागत संघ संगठन खुल्ने क्रममा तीव्रता
- निजामती सेवा ऐनमा २०६४ सालमा भएको दोश्रो संशोधनले निजामती कर्मचारीहरूको लागि ट्रेड युनियनको प्रावधान
- नेपालको संविधान-२०७२ को भाग ३ (मौलिक हक र कर्तव्य) धारा ३४ मा श्रमको हकको व्यवस्था।

अन्तमा.

नेपालमा राजनैतिक रूपमा महान परिवर्तन भएका छन्। पुँजीवादी जनवादी, राजनीतिक क्रान्ति पुरा भएको छ र अब नेपाली क्रान्तिलाई पूर्णता प्रदान गरी समाजवादी बाटोमा अगाडि बढाउने संविधानले समेत परिकल्पना गरेको छ। नेपालमा आर्थिक-सामाजिक क्रान्ति गर्नु आवश्यक भएको छ। मुलुकको आर्थिक-सामाजिक क्षेत्रको महत्वपूर्ण शक्ति श्रमशक्ति परिचालन गर्ने माध्यम ट्रेड युनियन नै हो। यसै भएर ट्रेड युनियनको शक्तिलाई आधुनिक राज्य प्रणालीमा राज्यको पाँचौं अङ्कका रूपमा आत्मसात् गरिएको छ। अब युनियन आन्दोलनले पनि नयाँ परिस्थितिमा नयाँ ढंगले आफ्नो भूमिका परिभाषित गर्दै कार्यदिशा तय गर्नु जरुरी छ।

नेपालले राजनीतिक क्रान्ति सम्पन्न भएका तत्कालीन सोभियत रूस, चीन, कोरिया, लाओस, भियतनाम आदि देशमा आर्थिक विकासमा मजदुर वर्गको भूमिका कस्तो रह्यो भन्ने पक्ष मनन गर्दै सकरात्मकतालाई अनुसरण गर्न हिचकिचाउनु हुन्न। चीनमा सन् १९४९ मा जनवादी क्रान्ति भएपछि आर्थिक पुनर्निर्माणको अभियान सुरु भयो। त्यहाँ कर्मचारीतन्त्र भित्रको कामचोर प्रवृत्तिका विरुद्ध 'सानफान र उफान आन्दोलन' सुरु भयो। यस आन्दोलन अन्तर्गत भ्रष्टाचारको अन्त्य, अनावश्यक खर्चको नियन्त्रण र कामचोर प्रवृत्तिको अन्त्य गरी कर्मचारीतन्त्रलाई जनमुखी कर्मचारीतन्त्रका रूपमा विकास गर्ने महत्वपूर्ण अभियान सञ्चालन गरियो।

आर्थिक पुनर्निर्माणको अभियानमा नेपालमा मजदुर संगठनहरूले दसौं लाख मजदुरलाई स्वेच्छाले आर्थिक निर्माणमा हात बढाउने आह्वान गरि आर्थिक समृद्धिका आधारशीला निर्माणमा भूमिका खेल्न सक्नुपर्दछ। राज्यको उत्पादन योजना पुरा गर्न, नयाँ उद्योगहरूको विकास र सञ्चालन गर्न, राष्ट्रिय पुँजी वृद्धि गर्न, भ्रष्टाचारको अन्त्य, अनावश्यक खर्चको नियन्त्रण र कामचोर प्रवृत्तिको अन्त्य गर्न सबै ट्रेड युनियनहरू एकजुट भई आर्थिक समृद्धिको

महाअभियानमा लाग्नुपर्दछ भने अर्कातर्फ मजदुरहरूको तलब वृद्धि गर्न, श्रमिक बीमा लागू गर्न र श्रमिकको काम र जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन विशेष पहलकदमी गर्न आवश्यक छ। विगतमा नेपालको ट्रेड युनियन आन्दोलनले सदैव अधिकार प्राप्तिका लागि मात्र श्रमिक पेसाकर्मीलाई परिचालन गर्‍यो। अब, पेसागत दायित्वका अतिरिक्त सामाजिक दायित्वमा आफ्नो कार्यदिशा केन्द्रित गर्नुपर्दछ।

देशमा स्वाधीन अर्थतन्त्र निर्माण गर्न उत्पादन वृद्धि गर्ने, गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्ने र उत्पादकत्व अभिवृद्धि नगरी सुख छैन। ट्रेड युनियनहरूले अब आफ्ना सदस्यहरूलाई आफू कार्यरत संस्थाको उत्पादन वृद्धि, गुणस्तरीय सेवा र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने दिशामा प्रशिक्षण र वैचारिक अभियान सञ्चालन गरेर श्रमिक वर्गलाई उत्प्रेरित र परिचालन गर्नुपर्छ। हरेक कार्यस्थलमा असल कार्यसंस्कृतिको निर्माण गरी यसलाई ट्रेड युनियन संस्कृतिका रूपमा विकास गर्न ट्रेड युनियनहरूले ध्यान पुऱ्याउनुपर्छ। शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास, खाद्यान्न, खानेपानी, यातायातजस्ता जनताको आधारभूत आवश्यकताका सेवा र सुविधा जनताको मौलिक हक र अधिकारका रूपमा स्थापित गर्न पहलकदमी गर्नुपर्दछ। यसर्थ, यी सेवा र वस्तु राज्यबाट सहज, सरल ढंगले उपलब्ध गराउने मागलाई ट्रेड युनियनहरूले महत्वपूर्ण मुद्दा बनाउनुपर्दछ। आर्थिक अनियमितता, भ्रष्टाचार, चुहावटका कारण मुलुकको अर्थतन्त्र धराशायी बनेको छ। ट्रेड युनियनहरूले सार्वजनिक क्षेत्रमा भइरहेको अनियमितता र भ्रष्टाचार, चुहावटका विरुद्ध अभियान नै सञ्चालन गरेर आर्थिक पारदर्शिता र मितव्ययिता कायम गरी अर्थतन्त्रलाई सबल बनाउने भूमिका निर्वाह गर्न सक्ने भएकोले अब ट्रेड युनियनहरूले यस दिशातर्फ गम्भीर रूपमा ध्यान केन्द्रित गर्नुपर्छ।

Bibliography

- General Federation of Nepalese Trade Unions (GEFONT). (n.d.). Nepali trade union movement. Retrieved from <https://gefont.org>
- International Labour Organization (ILO). (n.d.). Trade unions in transformation. Retrieved from <https://www.ilo.org>
- International Trade Union Confederation (ITUC). (n.d.). International Trade Union Confederation. Retrieved from <https://www.ituc-csi.org>
- Joint Trade Union Coordination Center (JTUCC). (n.d.). History. Retrieved from <https://jtucc.org>
- Rimal, B. (n.d.). Trade union movement in Nepal: A brief history.
- Trade Union Congress (TUC). (n.d.). The role of trade unions in international development cooperation. Retrieved from <https://www.tuc.org.uk>
- Wikipedia contributors. (n.d.). Labour in Nepal. Wikipedia. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Labour_in_Nepal

Economic Outlook for Nepal: Recovery and Challenges Ahead

Sangam Neupane
Deputy Manager
Nepal Bank Limited

The situation with the economy of Nepal seems worse. But still, there is some chance for improvement. Putting aside, rather weighing more, the internal political instability, the COVID-19 pandemic, its aftermath, and the Russia-Ukraine, Israel-Hamas conflict made it very difficult for the Nepalese economy to move towards consolidation. To grasp the overall picture of the Nepalese economy, we need to explore its basic economic components.

Economic trends

Recent economic trends indicate that the Nepalese economy has started recovering remarkably during the first half of FY24, projected at 3.3%, up from its low of 1.9% in FY23, mainly driven by the services sector, accommodation, and food services to be particularly, supported by an increase in tourist arrivals. Similarly, growth in the financial and insurance sector was observed, while the wholesale and retail trade contracted.

Nepal's economic growth is set to rebound, from 1.9 percent in FY23 to a forecast 3.3 percent in FY24. Growth is then projected to further accelerate to 5 percent on average, over FY25-26.

Although this is seen to be at a modest growth rate of 3% during FY2023/24, this will increase to 4.9% during FY2024/25 due to improving domestic demand. It is expected that inflation will be within the 5.5% target of the Nepal Rastra Bank.

The industrial sector contributed positively to this growth, mainly due to hydroelectric production. Agriculture also improved due to the increase in seed availability and favorable weather, thus increasing paddy production. Domestic demand increased because private consumption went up, helped by a flow of remittances. However, despite the increase in remittances, there has been no corresponding rise in the imports of consumption goods since (first half of the year) H1FY21.

The private investment is subdued, which is reflected in the decline in imports of capital and intermediate goods. Austerity measures and lower revenue collections have led to a contraction in public consumption and investment. Notwithstanding this, the external economic position of Nepal has strengthened, reflecting a current account surplus. The current account balance changed from a deficit of 0.7%

of GDP in H1 FY23 to a surplus of 2.7% in H1 FY24, largely on account of an increase in remittances and compression in the trade deficit. Remittances increased from 10.9% to 12.3% of GDP, while the trade deficit compressed from 13.2% to 11.6% of GDP.

In FY24, consumer price inflation is expected to remain high at 6.7 percent, close to the central bank's 6.5 percent ceiling, due to VAT exemptions removal, India's food export restrictions, and increased paddy minimum support prices. However, inflation is forecasted to decline to 6 percent in FY25 and 5.5 percent in FY26, driven by global commodity price moderation and domestic price containment through monetary policy. Projected lower inflation in India may also help reduce domestic inflation via the currency peg, mitigating imported inflation.

Inflation was subdued, with average consumer price inflation falling from 8% in H1 FY23 to 6.5% in H1 FY24, though food inflation rose due to India's rice export ban. The incidence of poverty has been significantly reduced, as the Nepal Living Standard Survey reported from 2011 to 2023 a decline from 25% to 3.6%, although challenges persist in the labor market and social assistance sectors.

Among the key economic developments that cropped up during the FY 23/24 were: an annual average inflation rate of 5.44 percent, a decline in imports and exports by 1.2 percent and 3.0 percent, respectively; remittance inflows

विकोषज्ञ तथा बनिष्ठ आयुर्वेदिक चिकित्सकको पनामर्ज्ञ अनुमान आयुर्वेदिक औषधिबाट झफल र श्रमपर्दो उपचारका लागि

09-8530891, ८८६००८८५४८

भण्डु नेपाल प्रा. लि.

आयुर्वेद औषधी पसल एवं डा. क्लिनिक

ठेगाना:

पुतलीसडक, काठमाण्डौ
(पछोदय मा. वि. को अगाडि)

- उपचार हुने रोगहरु: बाथ, पिनास, ग्याष्ट्रिक, अल्सर, पायल्स, फिस्टूला, पुरानो खोकी, दम, सुगर, निमोनियाँ, युरिक एसिड, माइग्रेन, हेपाटाईटिस, थाइराईड, छातीको दाद, नाक, कान, घाँटी, आदि ।
- यौनजन्य समस्याहरु: शिघ्रपतन, नपुंसकता, उत्तेजनामा कमी, शुक्रकिटको कमी, आदि ।

- महिला सम्बन्धि रोगहरु: महिनावारी गडबडी, कम्मर दुख्ने, बच्चा नबस्ने, पाठेघरमा मासु पलाएको, सेतो पानी बग्ने, निःसन्तान, आदि ।
- छलारोगहरु: चायाँ, पोतो, डण्डिफोर, शरीर चिलाउने, दाग, इक्जेमा, सेतो दुबी, सोराईसिस, आदि ।

विभिन्न प्रकारका क्यान्सर रोगहरुको विशेष प्रकारको उपचारका साथै देश/विदेशमा रहनु भएका विरामीहरुको लागि रिपोर्टको आधारमा विशेषज्ञ चिकित्सकको सल्लाह बमोजिम औषधि पठाउने व्यवस्था पनि रहेको छ ।

हरपल चुस्ती
अनि तन्दुरुस्ती

अब असम्भव
केही पनि छैन

increased by 16.5 percent in Nepalese rupees and 14.5 percent in U.S. dollars; Balance of Payments stood at a surplus of Rs. 502.49 billion against Rs. 285.82 billion in the previous year. Gross foreign exchange reserves increased to USD 15.27 billion, sufficient for 13 months of imports. Broad money went up by 13%, while credit to the private sector rose by 5.8%.

While goods imports declined, there was a remarkable surge in electric car imports following lower tax rates; service imports were also well above pre-pandemic levels, in particular, education. Exports of goods and services experienced only a modest increase, remaining below pre-pandemic levels, although international tourist arrivals and electricity exports went up. Official remittance inflows reached an eight-year high in H1 FY24 driven by increased out-migration and currency depreciation, with foreign exchange reserves covering 12.1 months of imports.

The fiscal deficit improved, narrowing to 0.4% of GDP in H1 FY24 on the back of reduced spending. However, half-year revenue declined to an eight-year low of 8.7% of GDP largely driven by lower VAT and income tax collections. Revised the budget for FY24 downward to improve execution at sub-national levels. Public debt has slightly increased but remained sustainable underpinned by concessional external loans and prudent fiscal management.

Nepal's fiscal deficit is poised to decrease significantly from its peak in FY23 (about 6 percent of GDP), stabilizing around 3 percent of GDP in the medium term, despite a projected higher deficit in FY24 compared to the government's revised forecast. Revenue is expected to rise to 20.1 percent of GDP by FY26, supported by robust GDP growth and increased goods imports. Meanwhile, spending is expected to increase to 22.8 percent of GDP by FY26, driven by enhanced execution of public investment. The National Project

Bank's integrated guidelines, introduced in March 2023, aim to streamline project development and prioritization, contributing to more effective capital spending by FY25. Financing for the fiscal deficit will likely come from external concessional borrowing and domestic sources. However, public debt is projected to decline to 40.8 percent of GDP by FY26 from its FY23 peak because of higher economic growth.

According to the Ministry of Finance, the trade deficit of Nepal has expanded since 2008 from 14% to more than 50% of GDP, while national debt quadrupled to \$14 billion. Debt servicing is now gobbling up more than one-third of tax revenues, forcing the government to seek new borrowings to pay interest on outstanding borrowings. Moreover, the GDP share of the manufacturing sector has almost halved, suggesting deindustrialization. Besides, fiscal discipline is weak, with falling tax revenues.

The total trade deficit shrank by 1 percent

BE INSURED Transfer your Risk निर्जीवन बीमा गरी निश्चिन्त हुनुहोस्

हाम्रा सेवाहरू

अग्नि, मोटर, हवाई, सामुन्द्रिक इन्जिनियरिङ, औषधोपचार, व्यक्तिगत दुर्घटना, मार्गस्थ नगद, सेधमारी तथा नकवजनी, अग्निक गुआहजा, निष्ठा जमाना, बैकर्स ब्लेडकेट, जनदायित्व, माहस्थ्य, विविध, विदेश यात्रा तथा औषधोपचार, चिकित्सकीय दायित्व बीमा, बाली तथा पशुपन्छी स्वरोजगार बीमा

राष्ट्रिय बीमा कम्पनी लिमिटेड

प्रधान कार्यालय रामशाह पथ, काठमाडौं
फोन नं. ०१-५३५८८६६, फ्याक्स नं. + ९७७-१-५३५८७२९
E-mail: info@rbcl.gov.np, Website: www.rbcl.gov.np

to Rs. 1,440.60 billion, whereas exports to China jumped by 46.6 percent, while exports to India and the rest of the world decreased. The merchandise imports from China increased by 34.2 percent whereas it decreased from the rest of the world. The number of Nepali workers seeking foreign employment approvals has slightly declined compared to the same period last year.

The current account balance is forecasted to return to surplus in FY24, driven by robust remittance growth and a narrowing trade deficit, but is expected to narrow subsequently as remittances taper off and the trade deficit expands. The trade deficit is expected to improve in the medium term, falling below its FY23 level. This is due to a projected decline in goods imports in FY24, although imports are expected to rebound in FY25 and FY26. Goods exports, particularly in electricity, are expected to increase. While services exports could rise with tourism recovery, services imports may surpass exports due to continued emigration. Despite efforts to attract more foreign direct investment, inflows are likely to remain modest.

During September 11-22, 2024, Ms. Sarwat Jahan led an International Monetary Fund (IMF) staff team on a visit to Kathmandu to discuss recent macroeconomic developments and the implementation of the Extended Credit Facility (ECF)-supported program. Following the visit, Ms. Jahan released a statement by mentioning of “Nepal's economy is displaying early indications of improvement. Recent high-frequency data indicates a shift to positive import growth, enhanced tax collections, and increased public investment. Credit growth is rebounding while staying appropriately below nominal GDP growth. Inflation has continued to decrease, reaching around 3.6 percent by mid-July, partly due to favorable commodity prices and subdued demand. International reserves have continued to rise, supported by strong remittances, recovering tourism, and restrained imports.”

The IMF Executive Board concluded the fourth review of the ECF program for Nepal and approved access to SDR 31.4 million US\$ 41.3 million. This has been despite an impoverished political environment in Nepal. Nepal has implemented its program despite significant political challenges; its economic activity is recovering, and

better momentum is expected from supportive monetary policy, increased capital spending within the FY2024/25 budget, increased hydropower generation, and a rise in tourist arrivals.

As of July 9, 2024, total disbursements under the IMF ECF for Nepal reached SDR 188.3 million (approximately US\$ 247.7 million). Initially approved in January 2022 for SDR 282.42 million, about US\$ 371.6 million, the ECF program has helped Nepal cushion the pandemic and global shocks while protecting the vulnerable population and preserving macroeconomic stability.

Risks and Challenges

There are risks related to delay in capital project execution, political instability that shall affect policy implementation, and financial sector vulnerability due to a rise in non-performing loans. Externally, high commodity prices may also delay recovery in energy-intensive sectors, while Nepal remains vulnerable to natural disasters.

The International Monetary Fund projects that GDP growth may reach 4.9% by FY2024/25, while inflation stabilizes around 5.2%. Growth is expected to be led by capital expenditure, expanded hydropower projects, and rising tourism. There are, however, still major political and economic risks.

Looking ahead, the IMF projects GDP growth to reach 4.9% by FY2024/25, driven by capital expenditure, hydropower projects, and increased tourism. However, the economy still faces significant risks, including political instability, delayed policy implementation, and vulnerabilities in the financial sector. Externally, high commodity prices and Nepal's exposure to natural disasters remain concerns.

The forecast is subject to both domestic and external risks. Externally, geopolitical uncertainty could trigger a rise in commodity prices, impacting all sectors. A growth slowdown in partner countries might also lead to a drop in remittances and tourism, hindering economic growth. Persistent inflation expectations and lower domestic demand could further dampen economic activity. Natural disasters pose additional risks to sustaining welfare gains. Finally, frequent political changes, a top headwind for businesses for over a decade, could continue to deter private

investment.

Future Strategies

Efficient implementation of planned capital expenditure, alongside strengthening public investment management and fiscal transparency, is critical for achieving higher economic growth in Nepal. Additionally, monetary policy should be cautious to maintain price stability and external balance, while ongoing financial sector reforms are vital for ensuring a sound banking system. Strengthening Nepal's Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism regimes, alongside continued structural reforms, will enhance investment and foster inclusive growth.

It is crucial to accelerate the momentum of reforms to steer the economy towards sustainable, robust, and inclusive economic growth. This necessitates improving the execution of public investment, further enhancing domestic revenue mobilization, and timely disbursement of Child Grants. Continued vigilance is essential as banks address elevated non-performing loans and capital constraints, including through ongoing strengthening of regulation and completion of the loan portfolio review of the largest 10 banks. Addressing vulnerabilities among the savings and credit cooperatives remains a priority.

Data from H1FY24 underscores the structural challenges facing Nepal's economy. On the fiscal side, the need to improve the execution and efficiency of capital expenditure to stimulate growth is apparent. Reducing dependence on import tax revenue is also necessary. Furthermore, consistent monetary policies are essential to restore confidence and support economic growth. Addressing the rise in non-performing loans in the financial sector is critical for maintaining financial stability and encouraging private investment.

The recovery is largely attributed to the easing of monetary policy, assuming productive use of private sector credit. Additionally, reforms to improve business environment could attract more private investment, further boosting medium-term growth prospects.

Externally, Nepal's heavy reliance on remittance inflows leaves it vulnerable to external shocks. To mitigate this, the country must strengthen its international competitiveness, particularly by boosting

exports in tourism, foreign direct investment, and goods. Nepal must move beyond its traditional reliance on remittances and tourism, exploring growth in agriculture, energy, and other industries. A collaborative effort between the government and private sector is essential to facilitate this economic transition.

Nepal can draw valuable lessons from global crises such as the pandemic, the war in Ukraine and Israel-Hamas, and Sri Lanka's economic challenges. Based on these insights, the following measures are recommended for economic recovery:

- Secure domestic food supplies by reducing and substituting agricultural imports.
- Reduce reliance on fossil fuels, boost hydroelectric power capacity, and strive for energy self-sufficiency.
- Diversify foreign currency reserves to safeguard against external shocks.

While the COVID crisis accelerated the decline of Nepal's industry and service sectors, the agricultural sector presents a promising opportunity. Agricultural independence is crucial for attaining food security, controlling inflation, alleviating pressure on foreign reserves, and fortifying the economy.

The government should prioritize the commercialization of agriculture by building infrastructure to support production and distribution, and collaborating with the private sector to develop competitive markets. Policies that encourage private investment in agriculture, establish small and medium industries, and support indigenous products through access to agricultural finance are essential. Agricultural cooperatives also play a significant role in this strategy.

To increase agricultural exports, Nepal should fully utilize existing trade concessions and duty-free market access before graduating from the Least Developed Countries (LDC) category in 2026. The government must engage in proactive trade negotiations and leverage bilateral, multilateral, and regional forums to enhance market access.

Foreign direct investment (FDI) represents a sustainable source of foreign exchange for Nepal. A study by the Policy Research Institute emphasized the importance of aligning regulatory frameworks to create a conducive

environment for sustainable agricultural and industrial growth. After Nepal graduates from LDC status in 2026, opportunities for resource mobilization in international capital markets will emerge, especially as its credit rating improves.

Nepal's foreign exchange reserves have been impacted by rising fossil fuel prices, driven by global supply chain disruptions. This has also contributed to a rise in the consumer price index. To counter this, Nepal should prioritize the production and use of renewable energy, reduce fuel consumption, and combat climate change and air pollution. Efforts should focus on expanding electricity sales to energy markets in India and Bangladesh, as well as strengthening infrastructure for power transmission. The recently approved Millennium Challenge Corporation Compact (MCC) provides an avenue for such developments, but major reforms in existing climate policies are also needed.

The services sector is expected to be the key driver of growth in the coming years. Accommodation and food services are poised to benefit significantly from the rise in tourist arrivals. The ongoing construction of new five-star hotels and government policies supporting real estate loans are expected to further stimulate the accommodation sub-sector. Meanwhile, the industrial sector is expected to grow, buoyed by significant expansions in electricity generation capacity, fostering a more conducive environment for industrial activities.

The Deputy Managing Director of the IMF, Bo Li, acknowledged the key reform measures taken in Nepal's economy. He observed that monetary policy and bank regulation went a long way in dealing with the pressures on the balance of payments. Though reserves are improving, fiscal discipline was necessary given the challenges on the revenue side and there has been some strengthening in the financial sector through improved regulatory practices.

The Nepalese economy displays a dualistic nature: while the external sectors—remittances and tourism—are performing relatively well, internal production and the labor market remain sluggish. Historic challenges, including insufficient investment in strategic infrastructure and political instability, continue to hinder economic progress. Reversing these trends requires

sustainable development programs in agriculture, industry, tourism, and hydropower, supported by sound political reforms and governance.

A comprehensive understanding of the factors driving youth migration and a commitment to sustainable development are key to guiding Nepal towards a resilient economic future.

Sources

<https://nepaleconomicforum.org/is-nepal-ready-for-the-shift-in-global-economic-epicenter/>

<https://www.unicef.org/nepal/assessing-impact-and-opportunities-child-and-family-friendly-response-nepal>

https://www.wto.org/english/tratop_e/covid19_e/sawdf_nepal_e.pdf

<https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/07/11/pr24266-imf-executive-board-completes-the-fourth-review-of-the-nepal-extended-credit-facility>

<https://www.nrb.org.np/contents/uploads/2024/08/Current-Macroeconomic-and-Financial-Situation-English-Based-on-Annual-data-of-2023.24-3.pdf>

<https://www.worldbank.org/en/country/nepal/overview#:~:text=On%20the%20fiscal%20front%2C%20it%2C%20confidence%20and%20stimulating%20economic%20growth.>

<https://nepaleconomicforum.org/recessionary-trend-of-nepal-and-how-to-handle-it/>

<https://nepalitimes.com/opinion/how-nepal-can-avert-an-economic-crunch>

<https://kathmandupost.com/columns/2023/12/20/what-went-wrong-with-our-economy>

<https://kathmandupost.com/columns/2024/02/02/nepal-s-economy-and-federalism>

<https://www.worldbank.org/en/country/nepal/publication/nepaldevelopmentupdate>

<https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/09/23/pr24339-imf-staff-concludes-visit-to-nepal>

बैंकको कर्जा व्यवसायमा शिथिलता र कर्जा विस्तारका उपायहरू

नवराज दवाडी
उप-प्रबन्धक
नेपाल बैंक लिमिटेड

कर्जा

बैंकले हजारौं निक्षेपकर्ताबाट संकलित निक्षेप बैंक नियम अनुसार निश्चित समयपछि फिर्ता गर्ने सर्तमा आवश्यकता परेका ग्राहकहरूलाई कर्जाको रूपमा प्रदान गर्ने गर्दछ। बैंकको आम्दानीको मुख्य र दिगो स्रोत नै कर्जा लगानी हो। कर्जालाई बैंकको मुख्य सम्पत्तिको रूपमा लिइन्छ। बैंकको Performance कर्जा लगानी रकम र यसको गुणस्तरमा निर्भर गर्दछ। बैंकको कर्जा लगानीको मुख्य स्रोत निक्षेप नै हो। निक्षेप राखे वापत निक्षेपकर्तालाई बैंकले व्याज प्रदान गर्नु पर्ने हुँदा संकलित निक्षेपलाई उपयुक्त हिसाबले लगानी गर्न नसकेमा बैंकको खर्च बढ्ने र नाफा रकममा नकारात्मक असर पर्न जान्छ। यसर्थ बैंकहरूले निक्षेपको रूपमा संकलन गरेको निक्षेप दायित्वबाट केन्द्रीय बैंकले तोकेको मापदण्ड अन्तर्गत कर्जा निक्षेप अनुपात (CD ratio) सम्म लगानी गर्न पाउछन् र मापदण्ड भित्र रहेर उच्चतम लगानी गरी नाफा रकम बढाउने कोशिस गर्दछन्। नेपाल राष्ट्र बैंकले हाल नेपालमा कर्जा र निक्षेपको अनुपात ९० प्रतिशत सम्म तोकेको छ। यसको अर्थ बैंकहरूले आफ्नो निक्षेप दायित्वको ९० प्रतिशत सम्म लगानी गर्न सक्दछन्। तथापी नेपालको बैंकिङ क्षेत्रको हालको औसत कर्जा निक्षेप अनुपात ७८.३६ प्रतिशत मात्र रहेको छ। यस तथ्याङ्कले नेपालका बैंकहरूले वर्तमान अवस्थामा अपेक्षित रूपमा कर्जा लगानी बढाउन सकेका छैनन् भन्ने देखाउँछ। हाल बैंकिङ प्रणालीमा प्रशस्त तरलता कायम रहेको र बैंक व्याजदर समेत घट्दो क्रममा रहेको छ। विगतमा अधिक तरलता भई व्याजदर घट्नासाथ कर्जाको माग बढ्ने गरेकोमा हालको अवस्थामा भने न्यून व्याजदरले समेत कर्जाको माग बढाउन सकेको छैन। यो एक गम्भीर छलफल र अध्ययनको विषय बनेको छ।

अहिले कर्जाको मागमा आएको कमीले गर्दा बैंकिङ प्रणालीमा अत्यधिक तरलता थुप्रिएको छ, जून अर्थतन्त्रको लागि राम्रो मानिदैन। कर्जामा अपेक्षित विस्तार नभइकन अर्थतन्त्रले गति लिन सक्दैन। बैंकसँग भएको निक्षेप र कम कर्जाको रूपमा बजारमा रिलिज भयो भने बजार मा माग सृजना हुन्छ। मागको कारणले औद्योगिक उत्पादन र रोजगारी बढ्दछ, आम्दानी बढ्दछ, राजश्व वृद्धि भई समग्र अर्थतन्त्र सकारात्मक वृद्धि हुँदै जान्छ। अर्कोतर्फ उच्च तरलताले निक्षेपको व्याजदर घटाउँछ, निक्षेपकर्ताको मनोबल घट्दछ, पुँजी पलायन हुन जान्छ, निक्षेप सहकारी र अन्य असंगठित क्षेत्रमा जान्छ र अन्तत लगानियोग्य पुँजीको अभाव हुन गई दीर्घकालिन रूपमा आर्थिक वृद्धि घट्नु जान्छ। फलस्वरूप आर्थिक शिथिलता उत्पन्न भई अन्तत यसले वित्तिय जोखिम निम्त्याउँछ। त्यसैले बैंकिङ प्रणाली र यसको तरलता समग्र अर्थतन्त्रको एना हो र यसलाई सन्तुलित रूपमा राख्नु राज्य र केन्द्रीय बैंकको दायित्व हो। नेपाल राष्ट्र बैंकको पछिल्लो तथ्याङ्क अनुसार गत आर्थिक वर्षको मसान्तमा नेपालको बैंकिङ प्रणालीमा निक्षेपको वृद्धिको तुलनामा कर्जा वृद्धि कम रहेको छ।

कर्जाको माग कम हुनुका कारणहरू

- केन्द्रीय बैंकले लागू गरेको चालुपुँजी कर्जा गाइडलाइन्स र यसको असर।

- विगत वर्षहरूमा केन्द्रीय बैंकले लिएको कसिलो मौद्रिक नीति (tight monetary policy) का नीतिगत दरहरूको असर।
- क्षेत्रगत कर्जा लगानी अनुपातका सीमाहरू जस्ता सुष्म नियमहरू।
- आर्थिक मन्दीले गर्दा आम उद्योगी व्यवसायीमा व्यवसायिक मनोबलमा कमी आउनु।
- रुस युकेन युद्ध पछि आपूर्ति श्रृङ्खला (supply chain) मा परेको विश्वव्यापी आर्थिक संकुचनको असर।
- उपभोगमा उल्लेख्य भूमिका रहेको जनसंख्याको विदेश पलायन र जनसंख्या वृद्धिमा कमी।
- उत्पादनशील जनशक्ति विदेश पलायनसँगै नयाँ startup business मा कमी आई कर्जा लगानी घट्नु।
- राज्य उद्योगमैत्री र अभिभावकीय भूमिकामा भन्दा कर उठाउने मेसिनको रूपमा देखिदा साना लगानीकर्ताहरू निरुत्साहित हुनु।
- अरुण, कर्णाली, सेती, बुडीगण्डकी, मस्याङ्दी जस्ता ठुला पुर्वाधार आयोजना लामो समयदेखि उभलमप्लन रहदा ठुलो रकम कर्जाको रूपमा निष्काशन (रिलिज) हुन नसक्नु।
- राजनैतिक अस्थिरता र अस्थिर अर्थनीतिले लगानी मैत्री र विश्वासको वातावरण ह्रास आउनु।
- आयतमुखी अर्थतन्त्रको वृद्धि र उत्पादनमुखी अर्थतन्त्रमा क्षयीकरण हुँदै जानु।
- विगतमा अनुत्पादक क्षेत्रमा गरिएको लगानीको अर्थतन्त्रमा परेको कम्पभ भागभ्रत
- नेपाल राष्ट्र बैंक र सरकार बीचको आपसी समन्वयको अभावले अर्थतन्त्र पोलिसी ट्याप मा पर्दै जानु।
- सरकारी खर्च कम हुँदा बजारमा समग्र मागमा कमी आउनु।
- समग्र कर्जाको माग घटेको कारणले निजी क्षेत्रले लगानी थपेर थप जोखिम लिन नचाहनु।
- अर्थतन्त्रको आकार बैंकको समग्र निक्षेप रकमको तुलनामा सानो भएकाले लगानी गर्ने क्षेत्र संकुचित हुँदै जानु।
- सरकारी स्वामित्वमा स्वदेशी पुँजीमा बन्नु लागेका ठुला आयोजनाहरूको निर्माणमा ढिलाई हुनु।
- बैंकिङ क्षेत्रका कर्मचारीहरूमा त्रासको मनोविज्ञान
- बैंकहरूको विशेष गरी परियोजना कर्जा लगानीप्रतिको अनिच्छा।

कर्जा विस्तार गर्ने उपायहरू

- निजी क्षेत्रसँग सरकारले सुमधुर सम्बन्ध कायम गरी सहयोगी अभिभावकको भूमिका निर्वाह गर्ने।
- धितो सम्बन्धी कसिलो मापदण्डलाई सहज बनाउनुपर्ने।
- परियोजना कर्जाहरूलाई प्राथमिकता दिई लगानी गर्ने।
- स्थानिय सरकारहरूले व्यवसाय विकास फण्डको व्यवस्था गरी उक्त फण्ड बैंक मार्फत उद्यमशीलता प्रवर्द्धनमा लगानी गर्ने।
- नेपाली बैंकहरूको पुँजी क्षमता राम्रो रहेकाले पेन्डिङ अवस्थामा रहेका मेगा परियोजनाहरू ने पाली पुँजी लगानीमा नै निर्माण हुने गरी निर्माण प्रकृया अगाडी बढाउने।
- कृषि कर्जाहरूमा अनवरत रूपमा सहूलियत ब्याजको व्यवस्था गर्ने।
- जनशक्ति पलायन रोक्न उद्यमशीलता र सुशासन प्रवर्द्धन गरी राज्यले अभिभावकीय भूमिका निर्वाह गर्ने।
- बाह्य कारणबाट व्यवसायमा मन्दी आई व्यवसायीहरूलाई राष्ट्र बैंकले मापदण्ड बनाई कर्जा पुनर्संरचना र पुनर्तालिनीकरण गर्ने तथा सहूलियतपूर्ण ऋण दिने व्यवस्था गर्ने।
- राज्यले स्वदेशी उद्योगबाट उत्पादित वस्तु सरकारी निकायमा अनिवार्य प्रयोग गर्ने गरी कार्यविधी बनाई स्वदेशी उत्पादनको माग बढाउने।
- बैंक कर्मचारीहरूमा कायम डर, त्रास हटाई उच्च मनोबल बढाउनु पर्ने।

सारांश

कर्जा विस्तारको सम्बन्ध समग्र माग, उत्पादन, आर्थिक वृद्धि, रोजगारीसँग हुने हुँदा बैंकिङ प्रणालीमा तरलता थुप्रिँदै जानु भनेको समग्र अर्थतन्त्रमा नकारात्मक असर पर्नु हो। यसर्थ, राज्यले बैंकिङ प्रणालीमा रहेको अधिक तरलतालाई कर्जाको माध्यमबाट बजारमा निष्काशन (रिलिज) गरी उत्पादन र माग वृद्धि गरी समग्र अर्थतन्त्रलाई चलायमान गराउन सहयोगी भूमिका खेल्नु पर्दछ। लामो समयसम्म उच्च तरलताको अवस्था रहेमा अन्तत पुँजी निर्माणमा अवरोध आई निक्षेप/पुँजी विदेश पलायन हुन सक्ने र अर्थव्यवस्थामा दीर्घकालीन असर पर्ने हुँदा यस विषयमा सरोकारवालाहरूको ध्यान जान अत्यन्त जरुरी छ।

ADBL शैक्षिक कर्जा

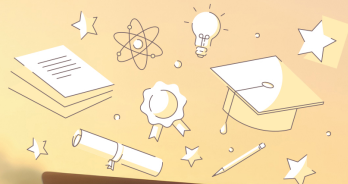
ADBL शैक्षिक कर्जा लिइ आफ्नो उज्ज्वल भविष्य निर्माण गर्नुहोस्

ADBL

शैक्षिक
कर्जा

विशेषताहरू:-

- ▶ सम्बन्धित अध्ययन संस्थानले आधिकारिक रूपमा तोकेको कुल शुल्क रकमको अधिकतम ८० प्रतिशतसम्म ऋण सिमा
- ▶ अधिकतम ७ वर्ष अवधिको कर्जा
- ▶ सरल कागजी प्रकृया
- ▶ छिटो स्वीकृति र पारदर्शी ऋण प्रक्रिया

*सर्तहरू र अवस्थाहरू लागू हुनेछन्।

कृषि विकास बैंक लिमिटेड
Agricultural Development Bank Ltd.

(नेपाल राष्ट्र बैंकबाट 'क' वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्था।)

SWIFT: ADBLNPKA सम्पूर्ण बैंकिङ्ग सुविधा सहितको तपाईं हाम्रो घर आँगनको बैंक

www.adbl.gov.np

Editorial Board

Anil Tamang Yonzen
Surendra Shrestha
Lokhnath Dhakal
Bhola Nath Paudel
Sanjeev Khatiwada
Hari Sundar Kusi

Contact:

Nepal Bank Employees'
Union
Dharma Path, New Road
Email: nebeu@nepalbank.
com.np
Phone: 01-5339888 Ext. 460

Article Submission

Authors may submit conceptual and empirical articles related to banking, finance, economics, and management streams. You may read full Submission Guidelines for Authors in our website.

SCAN
TO
READ
MORE

भविष्य सुनिश्चितताको लागि
आजको बचत

साभा समृद्धिका लागि सबैको रोजाईको बैंक
Bank of Choice For Shared Prosperity
कृषि विकास बैंक लिमिटेड
Agricultural Development Bank Ltd.

(नेपाल राष्ट्र बैंकबाट 'क' वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्था।)

www.adbl.gov.np

सम्पूर्ण बैंकिङ्ग सुविधा सहितको तपाईं हाम्रो घर आँगनको बैंक

SWIFT: ADBLNPKA